

το ZAFARI μας

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 0651-74000 ΦΑΞ: 0651-79286

ΕΤΟΣ ΚΑ΄
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 255-256
ΙΟΥΛΙΟΣ-
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ
1999

ΔΙΟΞΙΝΕΣ: Καλά, εμείς προκάναμε...

Εμείς, εννοώ αυτούς της δικής μου ηλικίας ή και λίγο μικρότερους...

Εμείς που προκάναμε να ζήσουμε, να στηθούμε και να μεγαλώσουμε στη λιτότητα και τη «φτώχεια» της εποχής μας. Και πιο πολύ, όσοι είχαμε την τύχη να «θεμελιώσουμε» τη ζωή μας και τα κορμιά μας στα, κάποτε, γεμάτα και ζωντανά χωριά μας.

Εκείνη την εποχή κι εκείνα τα χωριά, τώρα είναι που θα αναπολήσουμε για τα καλά. Και τώρα θα δούμε και θα συνηθίσουμε το μέγεθος της απώλειας που προξένησε το ρήμαγμά τους... Τώρα είναι που όλο και περισσότερο θα μιλούμε για τους... «χαμένους παραδείσους»...

Τώρα που μας ...«βομβαρδίζουν» από παντού οι Διοξίνες κι όχι μόνο. Κι είναι ο βομβαρδισμός αυτός ο πιο επικίνδυνος, γιατί είναι αθόρυβος και ύπουλος. Ο πιο ανήθικος κι ο πιο ανηλεής και φοβούμε, χωρίς ελπίδα να τελειώσει ποτέ...

Πριν ένα-δυο χρόνια, όταν ξέσπασε η ιστορία με τις «τρελλές αγελάδες» έγραφα σ' ένα σχόλιό μου στο Γιαννιώτικο τύπο:

«Οι «τρελλές αγελάδες» ...μας μάραναν, όταν ζούμε, κινούμαστε, τρώμε, πίνουμε και αναπνέουμε, σ' ένα κόσμο κι ένα περιβάλλον που σίγουρα σε σκοτώνει με χίλιους τρόπους. Το τι τρώμε και το τι πίνουμε, σήμερα, μόνο ένας Θεός το ξέρει. Κι ο Θεός αυτός λέγεται Κερδώς Ερμής... Κι ας μη γελιόμαστε. Κανένας έλεγχος δεν είναι ικανός να μας εξασφαλίσει. Ποιος έλεγχος μπορεί ν' αντιπαλαίψει την αδηφάγο Λερναία Ύδρα που λέγεται Ελεύθερη (δηλαδή άγρια) Αγορά, που το μοναδικό κίνητρο είναι το Κέρδος, το οποίο αναγά-

γαμε στο ύψιστο ιδανικό της εποχής μας.

...Στ' όνομα αυτού του ...«ιδανικού», συντελείται το μεγαλύτερο έγκλημα τόσο εναντίον της Φύσης όσο και εναντίον της ανθρώπινης κοινωνίας που κανιβαλοποιείται μ' έναν αυοσγράφητο ρυθμό.

...Ποιος έλεγχος και ποιά μέτρα θα σταθούν ικανά να αντιστρέψουν και να αντιπαλαίψουν αυτόν τον

περασμένες εποχές της αγνότητας και της ...έντιμης φτώχειας, αντιμετωπίζονται από τους δήθεν... «ρεαλιστές», τους δήθεν σύγχρονους ή εκσυγχρονισμένους, ως ξεπερασμένοι, ρομαντικοί και αφελείς ονειροπόλοι...

Κι όμως, αν υπάρχει ένας δρόμος αντίστασης και αντίδρασης σ' αυτή την τρέλλα

Το αγνότερο φαγητό των χωριών μας, που μεγάλωσε γενιές και γενιές...
(Το τρίψιμο και άπλωμα του τραχανά...)

καταναλωτικό ορυμαγδό που τον θρέφει μια αδιάστατη διαφήμιση που κάνει το άσπρο μαύρο και αποχαυνώνει μ' αποτέλεσμα τα Σούπερ-μάρκετ να γίνουν, σήμερα, οι σύγχρονοι ναοί λατρείας.

...Οι «τρελλές αγελάδες», αποτελούν ένα μικρό κι ασήμαντο περιστατικό μέσα στη «Μεγάλη Τρέλλα» της εποχής μας».

Πως, λοιπόν, ν' αντιπαλαίψεις αυτή τη Λερναία Ύδρα; Πώς να θωρακίσεις και να προστατεύσεις τα σημερινά και τ' αυριανά παιδιά; Ποιό κόσμο τους φτιάξαμε και ποιό μέλλον τους επιφυλάσσουμε;

Κι όταν κάποιοι αναφέρονται με νοσταλγία σ' εκείνες τις

της εποχής μας, αυτός είναι ο δρόμος της επιστροφής: Επιστροφή σ' ένα κόσμο κι έναν τρόπο ζωής (προσαρμοσμένος, πάντα στα σημερινά δεδομένα) που τόσο εγκληματικά άσκεφτα ή και συνειδητά, γκρεμίσανε. Επιστροφή στη φύση και στις άμετρες χαρές της. Επιστροφή σε αρχές και συνήθειες ενός κόσμου, που ήξερε και μπορούσε να χαιρείται με τις μικρότερες, τις πιο απαραίτητες ανάγκες κι όχι την ανικανοποίητη, σημερινή, καταναλωτική κραιπάλη, που άλλοι την επιβάλλουν για δικούς τους λόγους. Ένας κόσμος, που έθρεφε τις βιολογικές του ανάγκες μ' ότι πιο αγνό έδινε η γη και τα χέρια του. Σήμερα όλοι μιλούμε για την Οικολογική-Βιο-

λογική γεωργία και κτηνοτροφία. Και καλά κάνουν. Ποιός, όμως θα την κάνει αυτή όταν τα χωριά μας τα καταντήσαμε απέραντα γηροκομεία και νεκροταφεία; Και για να γυρίσουν οι νέοι, που όλο και θα ασφυκτούν μέσα στην ανεργία, χρειάζονται κίνητρα με μεγάλη απλοχεριά από πλευράς Πολιτείας. Εκεί πρέπει να στραφούν όλων μας, όλες οι ενέργειες και πρωτοβουλίες. Κι όταν μιλούμε για ανάπτυξη περιοχών, όπως αυτή των χωριών μας, ας μην την περιορίζουμε (όπως κάνουμε) στην ...καρναμέλλα του Τουρισμού σαν πανάκεια. Του τουρισμού, που όπως τον βιώνουμε μέχρι τώρα, καμμιιά σίγουρη και μακροπρόθεσμα βιώσιμη ανάπτυξη δεν θα επιφέρει, παρά εκείνη των ...σκουπιδιών, που τείνει να γίνει το κυρίαρχο πρόβλημα και για τα χωριά μας. Μέχρι εκεί μας έφτασε ο αλόγιστος καταναλωτισμός!! Να πετάμε περισσότερα από εκείνα που χρησιμοποιούμε! Κι ενώ αυτόν τον τουρισμό προωθούμε, ταυτόχρονα μιλούμε για ...αγροτουρισμό, που είναι τελείως διαφορετικό πράγμα. Γιατί (τα είπαμε τόσες φορές) Αγροτουρισμός, χωρίς αγρότε και αγροτική παραγωγή δεν νοείται.

Καιρός οι νεοσύστατοι δήμοι μας, να καθίσουν και να κουβεντιάσουν αυτά τα προβλήματα, πριν είναι πολύ αργά.

Υ.Γ.: Στην αμέσως επόμενη σελίδα, θα διαβάσετε ένα κείμενο του κ. Αντώνη Καρακούση, έγκριτου δημοσιογράφου της «Καθημερινής» της 4.4.99, που αναδημοσιεύουμε, γιατί μας εκφράζει πλήρως. Είθε τέτοιες φωνές ν' ακούγονται συχνότερα, μπας και κάτι αλλάξει...

Βασίλης Τζιόβας

Στις 13 Ιουνίου διεξήχθησαν στην Ελλάδα και σ' όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκλογές για την ανάδειξη αντιπροσώπων (Ευρωβουλευτών) των κρατών αυτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Τούτο, το Ε.Κ., είναι ένα από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκής Ένωσης) και αποτελεί τον έναν να ασκεί έλεγχο, με δημοκρατικό τρόπο, των διάφορων ενεργειών των κρατών-Κοινοτήτων. Τα μέλη του είναι αιρετά και εκλέγονται, περιοδικά, κατά τον αυτό χρόνο σε όλα τα κράτη-μέλη, όπως έγινε και στις 13/6/99.

Το σύνολο των μελών του είναι 626. Η Ελλάδα αντιπροσωπεύεται σ' αυτό με 25 ευρωβουλευτές, που εκλέγονται με πανελλήνιες εκλογές. Το Ε.Κ. δεν είναι Νομοθετικό Σώμα, όπως συμβαίνει με τα Κρατικά Κοινοβούλια, αλλά μόνο Ελεγκτικό... Μαζί με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχουν δυνατότητα τροποποίησης αποφάσεων του Συμβουλίου Υπουργών.

Το κυρίαρχο όργανο της Ε.Ε. είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Κομισιόν). Έχει θεμελιώδη ρόλο στην οργάνωση της και φροντίζει, με τις παρατηρήσεις της, την ενιαία κατεύθυνση και τη συνοχή της Ε.Ε. Επιβλέπει και ελέγχει την εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Υπουργών από τις Κοινότητες-μέλη.

Η σημερινή διαμόρφωση της Ενωμένης Ευρώπης (Ευρωπαϊκή Ένωση) επετεύχθη το Δεκέμβριο 1991 στο Μάαστριχ της Ολλανδίας, όπου εγκρίθηκε η σχετική συνθήκη από το Συμβούλιο αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων.

Όσοι μεγάλωσαν στην ύπαιθρο και είδαν τα χωριά να σφύζουν από ζωή και τα σχολεία να είναι γεμάτα παιδιά, θλιβόμαστε με τη σημερινή εικόνα. Όπου να γυρίσεις στην ελληνική επαρχία θα διαπιστώσεις τη μείωση του πληθυσμού. Κοινότητες άλλοτε ανθούσες, δυναμικές και οργανωμένες, που ανέδειξαν προσωπικότητες και πλούτισαν το σύγχρονο ελληνικό κράτος, έχουν περιπέσει σήμερα στην εγκατάλειψη και στην υποβάθμιση. Ο μέσος όρος ηλικίας των κατοίκων τους σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνά τα 60 ή και τα 65 χρόνια, με τους περισσότερους να συνεχίζουν να καλλιεργούν τη γη υπό αντίξοες συνθήκες, εξασφαλίζοντας, κατά βάση, πενιχρό εισόδημα. Νέοι δεν υπάρχουν, τα σχολεία έχουν κλείσει και ελάχιστα παιδιά τριγυρνάνε πια στις άλλοτε πολύβουες πλατείες. Οι μέθοδοι καλλιέργειας ελάχιστα έχουν βελτιωθεί και οι κουρασμένοι αγρότες δεν έχουν το κουράγιο, ούτε τη γνώση να ενσωματώσουν τις νέες τεχνικές ή να κατανοήσουν τα μηνύματα των καιρών, που θέλουν τους αγρότες «επαγγελματίες, με πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, πλούσια πληροφορόση και ικανότητα προσαρμογής στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες».

Ακούσαμε τις προάλλες τον υφυπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Χρ. Πάχτα, με καταγωγή αγροτική, μεγαλωμένο στην Αρναία Χαλκιδικής, να μιλά για τον «αγρότη του 2000», που θα αξιοποιεί τις τραπεζικές χρηματο-

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ - ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ

Μέχρι της σημερινής μορφής η Ε.Ε. πέρασε από άλλες εξελικτικές φάσεις με διάφορες ονομασίες. Η αρχική ιδέα, ωστόσο, της Ενωμένης Ευρώπης, σα μια σύνθετη οντότητα (τύπου Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής) είναι πολύ παλαιά και γεννιέται μετά το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο οι καταστροφές του οποίου ήταν τρομακτικές κι έπρεπε να αντιμετωπιστούν με συνεργασία και γενικότερο υπερεθνικό πρόγραμμα ανοικοδόμησης του Ευρωπαϊκού χώρου.

Από τότε, πολύ περισσότερο σήμερα, η Ευρώπη είχε την προσωνυμία της «γηραιάς» που σήμαινε πως, ιστορικά, βρισκόταν στην τελευταία φάση του κύκλου ζωής της (και οι κοινωνίες έχουν τους κύκλους ζωής τους) και έπρεπε να αναζητηθεί νέος ανανεωμένος κύκλος ζωής, μια «καταβολάδα» από το κύριο δέντρο, που θα διαιωνίσει τη γηρασμένη ζωή, αυτόνομα, ανανεωτικά.

Αυτά τα περιληπτικά, αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις εκλογές της για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Θα παραθέσουμε, στη συνέχεια, μερικές σκέψεις μας.

Χαρακτηριστικό των τελευταίων Ευρωεκλογών, που παρουσιάστηκε

σ' όλα τα Κράτη-Μέλη, ήταν, όπως καταδείχτηκε από τα δημοσιεύματα του Τύπου, η αδιαφορία και η μεγάλη αποχή ψηφοφόρων από τις εκλογές αυτές. Αναντίρρηση, τα προηγμένα γεγονότα της Γιουγκοσλαβίας επηρέασαν ουσιαστικά τους πολίτες-ψηφοφόρους. Η θέση και συμπεριφορά της Ε.Ε. στον πόλεμο αυτό, η μη παρουσία της ως αυτόνομης οντότητας, η καταφανής έλλειψη ενιαίας εξωτερικής πολιτικής, κοινής Αμυνας κλπ. και πάνω απ' όλα ο προπαγανδιστικός και παραπλανητικός ρόλος των ΜΜΕ και των δύο μερών του πολέμου, αναμφίβολα δημιούργησαν κλονισμό της εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων πολιτών για τις δυνατότητες και την πορεία της Ε.Ε. προς ολοκλήρωσή της.

Δεν θα παραγνωρίσουμε και τον παράγοντα «πληροφόρηση-ενημέρωση». Φρονούμε ότι οβαθμός ενημέρωσης του Κοινού για το: τι είναι Ε.Ε., σε τι αποβλέπει, πως λειτουργεί και εξελίσσεται κλπ. κλπ., ιδιαίτερα στα λαϊκά στρώματα είναι αρκετά χαμηλός, για να μην ναυπάρακτος. Οι οδηγίες της Ε.Ε. περιορίζονται στα αρμόδια κυβερνητικά όργανα και κλιμάκια, χωρίς περαιτέρω εκλαίκευση.

Δώστε ζωή στα χωριά του ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΡΑΚΟΥΣΗ

δοτήσεις, θα κατοχυρώνει την επωνυμία των προϊόντων του, θα τα τυποποιεί και θα επιζητεί την οικολογική καλλιέργειά τους, και δεν αντέξαμε. Ποιος θα τα κάνει αυτά υπουργέ μου; Οι παππούδες που έχουν μείνει στα χωριά; Οι γέροντες που τις μισές μέρες του χρόνου είναι ανήμποροι στο κρεβάτι; Με ποιους θα γίνει η στρόφι στις βιολογικές καλλιέργειες; Παραδόθηκε ο υπουργός πως «ο νέος αγρότης δεν μένει πλέον στην ύπαιθρο, μόνο με τις επιδοτήσεις. Πρέπει να έχει χωριό βιώσιμο». «Το ξέρουμε, συνέχισε, ότι οι νέοι ζητούν όραμα πολιτισμού, επαγγελματική προοπτική, κοινωνική αναγνώριση, κατάλληλες συνθήκες εργασίας και διαμονής και δεν θ' αποφασίσουν να ξαναγυρίσουν στα σημερινά χωριά, που δεν έχουν γιατρό, με δρόμους λασπωμένους και με αβεβαιότητες μεγάλες ως προς το εισόδημα».

Γνωρίζουμε, μας είπε ο κ. Πάχτας, πως «δεν μπορεί να υπάρξει γεωργική ανάπτυξη σε κοινωνικό κενό και φυσικά δεν μπορεί να υπάρξει ζωντανή ύπαιθρος και ανεπτυγμένη γεωργία χωρίς φρέσκους ανθρώπους». Και τι θα κάνετε, αντιτεινόμε, για ν' αλλάξει η ζωή στην ύπαιθρο; Πώς θα προσελκύθούν οι νέοι άνθρωποι;». «Για να εί-

Οι Ευρωεκλογές είχαν και το άλλο χαρακτηριστικό. Δεν υπάρχει ενιαίο ψηφοδέλτιο ώστε οι Ευρωπαίοι ψηφοφόροι να επιλέξουν τους κατάλληλους και αρίστους.

Οι λίστες είναι, για κάθε μέλος κράτος, κομματικές, κατά το διαμορφόμενο κομματικό σπηνικό. Έτσι, οι ευρωεκλογές γίνονται αγώνες κομματικής διεκδυσίνδας και όχι Ευρωπαϊκής αξιολόγησης. Η Ευρωπαϊκή ιδέα για τον πολίτη παρεμερίζεται και φυσικά ο χρόνος ολοκλήρωσης της Ε.Ε. επιμυκνείται.

Άλλωστε, ως μην περιορίζουμε τα πράγματα.

Τέτοιες προσπάθειες, όπως η εντοπιστική και ενιαία οργάνωση των κρατών της Ευρώπης, είναι προσέβλητα γιγαντιαία, συνεχής και επίπονη που απαιτεί κάποιες γενικές αρχές, για την υπέρβαση και εξισορρόπηση φυλετικών, εθνικών, οικονομικών και πολιτιστικών, ιδιομορφιών των κρατών-μελών και χρονικά καταμέτρηση κάποιων αιώνων. Όλα αυτά είναι φαινόμενα που σχετίζονται με τις νομοτελειακές κοινωνικές διαδικασίες της ζωής.

Στο προηγούμενο φύλλο αρ. 254 του «Ζ» μας δημοσιεύθηκε αναλυτικός πίνακας των αποτελεσμάτων της ψηφοφορίας της 13ης Ιουνίου για κάθε χωριό του Ζαγορίου.

Το «Χρονογράφημα» του περιοδικού μας που παρακολουθεί και σχολιάζει την τρέχουσα επικαιρότητα, θεωρεί ότι συμβάλλει ελάχιστα (έως μηδενικού) στην ενημέρωση αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τελικά την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.

ΣΤ. ΣΥΚΙΩΤΗΣ

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι υπάρχει έστω ένα υποτυπώδες σχέδιο κατά πως τα παραπάνω δεν αποτελούν απλή άσκηση επί χάρτου. Το ζήτημα ανήγνωσης της ύπαιθρου είναι ζωτικής σημασίας για τη χώρα ολόκληρη. Ενδοχώρα και αστικά κέντρα χωρίς ζωντανή και αποδοτική ύπαιθρο δεν μπορούν να υπάρξουν. Όσο θα φθίνει η ύπαιθρος θα υποχωρεί και θα υποβάθμίζεται η ζωή στα αστικά κέντρα. Η στρόφι επιβάλλεται να γίνει τώρα. Πριν η εγκατάλειψη λάβει διαστάσεις μη αντιστρέψιμες. Και η συγκράτηση είναι ίσως μοναδική. Η κατάργηση του πιστού αλφειά και σε (απίστευτα ούτως) γυναικωνίτη στον λωτικό προτύπου μετά την τελευταία διατροφική κρίση και η στρόφι που σημειώθηκε στην παραδοσιακή υπηρεσία διατροφής δημιουργούν προοπτικές μοναδικές για την ανάπτυξη της ποικιλομορφίας ελληνικής ύπαιθρου. Και εδώ δεν πρέπει να υπάρξουν ούτως ή άλλως αλλαγές, ούτε να θυσιασθεί μια πολιτική ανασυνγκρότησης της ύπαιθρου, προς χάριν άλλων αστικών προτεραιοτήτων.

Χωρίς μέτρα υπουργέ μου δεν γίνεται αυτό, επιμείναμε, για ν' ακούσουμε στη συνέχεια ότι «βεβαίως χρειάζεται δόση μέτρων και ειδικών κινήτρων για την επάνοδο νέων ανθρώπων στα χωριά». Και όταν λέει μέτρα ο κ. Πάχτας εννοεί το τρίτο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης. Ομιλεί για προγράμματα κοινοτικά που θα έλθουν να στηρίξουν τη ζωή στην ύπαιθρο, ν' ανεβάσουν το επίπεδο διαβίωσης και να διαμορφώσουν ένα πεδίο ανάπτυξης της κοινωνικής ζωής και αναψυχής για όλο τον πληθυσμό. Δεν περιμένεται στα παραδοσιακά κίνητρα για τους νέους αγρότες, αλλά υπολογίζει σε νέες δράσεις που θα επιτρέψουν την αναβάθμιση των ορεινών περιοχών με ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων, των ιστορικών στοιχείων, των τουριστικών δυνατοτήτων.

(«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 4/7/99)

Αναμνήσεις

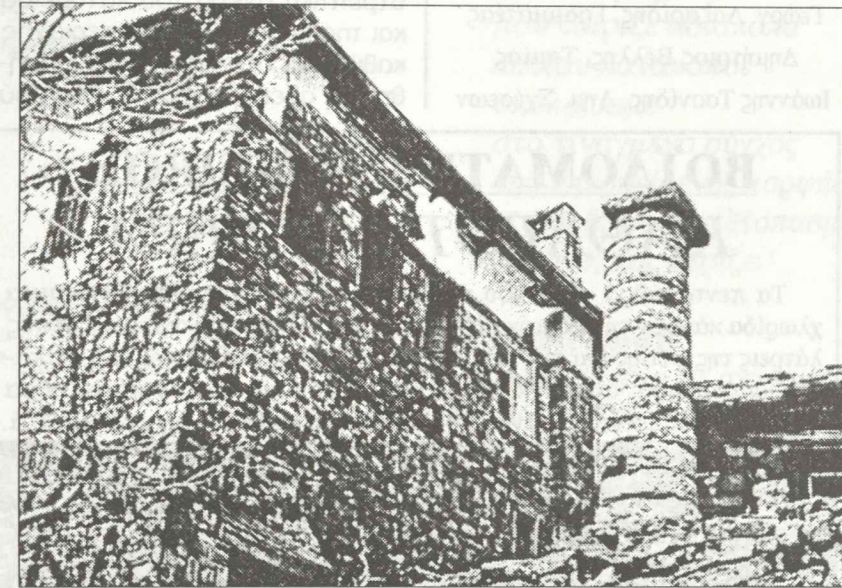
Ζαγοροχώρια, 1973

νικού βίου. Δεν έχουν όμως τέλος τα λαογραφικά όπως και τα ιστορικά καθεστώτα στα Ζαγοροχώρια. Ξαναγυρίζω λοιπόν στα σπίτια, τούτη τη μεγάλη υλική περιουσία της Ηπείρου και της πατρίδας.

Όπου περίσσευε ο πλούτος, γέμιζαν τα αρχοντικά με πλουμιστά και στολίδια. Επάννυμοι κι ανώνυμοι ξυ-

εαυτό του, γονιμοποίησε την πορεία του σε χώρους πολλαπλά δικαιωμένων.

«Όσοι καμμός κι ανατριχίλα γίνονται τα σπίτια στα Ζαγοροχώρια, άλλος τόσος καμμός και τα ξεκληρίσθη, οι ναοί και τα μοναστήρια. Πάνω στα πλάγια των βουνών σπάνε τη σκληρότητα του τοπίου τα θρησκευτικά κτί-

Τσεπέλοβο Ζαγορίου (Φωτ. του Δημήτρη Λέτσιου - 1973)

λογλύπτες κεντούσαν ταβάνια και κιονοστοιχίες και ντουλάπια και μεσάντρες και σεντούκια· λαϊκοί τεχνίτες κεντούσαν νταβάνια και κιονοστοιχίες και ντουλάπια και μεσάντρες και σεντούκια· λαϊκοί τεχνίτες του χρωστήρα υλοποιούσαν στους τοίχους εκφράσεις της ψυχής τους ή αποκρυπτολόγαν τις προσωπικές προτιμήσεις των αφεντάδων τους που έζησαν στην Ευρώπη, φέρνοντας έτσι κι έναν αγέρα της στ' αρχοντοσύτια του Ζαγορίου.

Από κοντά και οι πελεκάνοι. Ανοιχτό και γι' αυτούς το πεδίο δράσης. Τόσα πέτρινα κεντίδια, δικό τους έργο είναι: Υπέρθωρα με εξώγλυφα και εσώγλυφα μοτίβα, πλάκες με σταυρούς κι αστέρια και χρονολογίες, μάχμαρα με ονόματα αρχόντων, με σκαλισμένες φράσεις επίκλησης του Θεού για την ευδοκίμηση του σπιτιού. Ακόμα: Κιοσέδες που «γλυκαίνουν» γωνιές σπιτιών με χάρη πελεκημένοι, και πέτρινα κεφάλια συμπληρώνουν το γλυπτικό διάκοσμο στην πέτρα και το μάρμαρο. Ένας ανυποψίαστος στη λαϊκότητα του πλούτος, χαρά του ματιού αλλά και ικανοποίηση βαθιά της κληρονομημένης μνήμης των αιώνων που φέρνουμε μέσα μας. Ο άνθρωπος έζησε κι εδώ τις ευτυχισμένες ώρες του λαϊκού πολιτισμού, κι μέσα απ' τη δοκιμασία του δημούργησε τα αντιστηρίγματα στον πόνο του, τις υλικές και πνευματικές ανταποκρίσεις στην αναγκαιότητα της λύτρωσης. Δεμένος με το χώμα που τον βλάστησε, με τη συνείδηση της ρίζας του μέσα του και πραγματοποιώντας τον

σμάτα δίνοντας την αίσθηση της επικοινωνίας του ανθρώπου με τον Ουρανό. Δειλές σιλουέτες, παμπάλαιοι φρουροί της ερημιάς προσφέρουν ξανάσασμα στον περιπατητή και γίνονται εστίες χαράς όταν γιορτάζουν. Τότε σηκώνεται όλο το χωριό να πάει στον «άγιο» να λειτουργηθεί κι ύστερα να ξεφαντώσει στην πλατεία για να χαρεί διπλά. Υπάρχουν βέβαια και ξεκληρίσθη που δεν έχουν να δώσουν τίποτα περ' απ' τη φτωχική τους επιφάνεια ή μιαν ανασταλτική διάθεση. Σώζονται όμως κι άλλα που σε σταματούν μπροστά στις διακοσμικές συνθέσεις. Ξεκληρίσθη με ξυλόγλυπτα τέμπλα, με αιογραφικό διάκοσμο, με τα εικονίσματα και τις παλιές επιγραφές. Αντέγραψα μία στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στο Σκαμνέλι: «χρη ευτελούς Αναστάσιου εκ κόμης καπεσόβου έτος 1743» κι είδα κι άλλη μία δική του πάλι στο ξεκληρίσθη των Ταξιαρχών στα Κάτω Πεδινά. Φύτρα του τόπου κι ο αγιογράφος Ιωάννης Αθανασίου, μετουσίωσε τους καμμούς του στους τοίχους του μεγάλου ναού στο Καπέσοβο. Το λουλούδι της αιογραφικής τέχνης άνθισε από τον 15ο ακόμα αιώνα σε τούτο το χωριό, που δημιούργησε την εξακοστή σχολή των δημόσιων καλλιγράφων Ζωή της. Αλλά και ποια μορφή της λαϊκής τέχνης δεν ευδοκίμησε και δεν αναπτύχθηκε στην Ήπειρο; Ο Ηπειρωτικός βράχος γέννησε και συντήρησε τεχνίτες όλων των μορφών της λαϊκής τέχνης, που έδρασαν όχι μόνο στην Ήπειρο αλλά και σε άλλα μέρη και στο Πήλιο βέβαια.

Έζησαν και άπλωσαν τη φιλοκαλία τους σε έργα καμμού και αρχοντιάς, να οικειώνεστε μαζί τους και να νιώθετε τον αέρα ενός μυστηρίου που δίνει πνοή στην πέτρα, εγκαρδιώνει το σκαλισμένο ξύλο, ζωογονεί τον τοιχογραφικό διάκοσμο, θεμαίνει τα χειροποίητα δημιουργήματα. Προσθέστε σ' όλα τούτα και την άγνη του χρόνου, υπολογίστε και τη χρυσόδοκη της ιστορίας που μυρώνει τα βουνά, και θα καταλάβατε πως τα χωριά αυτά είναι κάτι παραπάνω απ' ότι φαντάζονται. Είναι άγια εικονοστάσια για προσκύνημα αλλά και για επίγνωση χρέους και αξιοπρέπειας. Μια μορφή ευτυχίας αν θυμηθεί το λόγο του Κώστα Ουράνη: «Είμαι από τις φύσεις εκείνες που δεν μπορούν να νοιώσουν την ευτυχία παρά μόνον ως παρελθόν».

Με τόσους ερεθισμούς από τα περασμένα, σέρνω τα βήματά μου σε καλντιρωματά δρομάκια μέσα κι έξω των χωριών και χαϊδεύω με μάτια και χέρια το αποτυπωμένο μεγαλείο των παλιών Ηπειρωτών. Ζυγιάζομαι σε μια πνευματική ευτυχία και στέκομαι στο τόσο ιστορικό μοναστήρι του Ρογκοβού στην αρχή της θρυλικής χαράντρας του Βίου.

Πάνω σε μικρή πλατωσιά ενός βουνού, εκεί που πάνε να σμίξουν τα χείλη δύο κορφών με το άγριο φαράγγι κάτω, στεριώνεται το μοναστήρι - χάρισμα της Πουλχερίας αδερφής του αυτοκράτορα Ρωμανού Αργυρού. Χτισμένο στα 1028-1034, πέρασε από κύκλους δοκιμασιών, καταστράφηκε και ξαναχτίστηκε για να προταθεί —αρχές του 19ου αιώνα— ως πανεπιστήμιο και έδρα πολιτικού και θρησκευτικού αρχηγού στα Ζαγοροχώρια. Ορίστηκαν μάλιστα και οι δύο αρχηγοί: Ο Γεννάδιος ως διευθυντής του πανεπιστημίου κι ο Νεόφυτος Δούκας σαν θρησκευτικός αρχηγός. Ήρθαν όμως οι χρόνοι του 1821, και τα σχέδια ναυάγησαν. Το μοναστήρι

Από τον εσωτερικό διάκοσμο του αρχοντικού Ευγ. Παλαΐδα (Κοιτούλι)

κλεισθηκε στον εαυτό του, κι ο τόπος απόλεσε το μεγάλο φωτισμό. Τα αισθανόμεσταν τούτα τα έργα όχι μονάχα σαν βάλαμα ψυχής και μαρτυρία των πατέρων αλλά και σαν σύνδεσμοι του σήμερα και του χτες, σαν να ενώνανε μέσα μας το χρόνο και πλαταίνανε με μακρινά σύνορα, βιώνοντας μια κοινότητα πολιτισμού κι επανέκριναν το μέσα μας πλούτος. Η περιήγηση στο Ζαγόρι του 1973 τούτο το κέδος είχε.

(Αναδημοσίευση από το περιοδικό «Μακρινότητα»)

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΛΑΤΙΝΩΝ

ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ
ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΑΤΙΝΩΝ
«Η ΕΛΑΤΗ»

Προς την
κα Μαρία Γιαννακού Ντιναλέξη
Νομ. Συμβούλου
της Σ.Υ.Δ.Ι.Π.Ο.

Κυρία Γιαννακού Ντιναλέξη

Με το διαφωτιστικό άρθρο σας στην εφημερίδα «Το Ζαγόρι» Μάιος 1999, δείξατε προς κάθε κατεύθυνση την ευαισθησία και την αγωνία που σας διακατέχουν σχετικά με το λατομείο των Ασπραγγέλων στη θέση «ΒΡΟ-ΠΙΣΤΑ».

Δώσατε με τόση σαφήνεια και υπευθυνότητα την ακριβή περιγραφή και όλα τα στοιχεία που προσδιορίζουν ακριβώς την θέση και την περιοχή με χηλιομετρικές αποστάσεις από τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου που ο καθένας που έχει γνώση της περιοχής ν' αντιλαμβάνεται αμέσως για πιο ανθρώπινο τερατούργημα —όπως πολύ σωστά το αποκαλείτε— πρόκειται. Εμείς στο σημείο αυτό θα προσθέσουμε και κάτι άλλο. Είναι μια πληγή χαίνουσα που δεν πρόκειται να θεραπευθεί ποτέ με κανένα μέσο, με καμιά επιτόλαιη θεραπεία και δυστυχώς το φυσικό περιβάλλον θα μείνει τραυματισμένο για να μαρτυρεί την ανθρώπινη αδιαφορία και σκοπιμότητα. Εσείς σωστά απευθύνεστε σε νέους ανθρώπους, σε νέες ιδέες, ν' αποφασίσουν για αυτό το τόσο σοβαρό θέμα που αφορά τη διατήρηση, την ανάπτυξη και πρόοδο αυτού του τόπου.

Στο σημείο αυτό θα σας παρακαλέσουμε να δεχθείτε, την αμέριστη συμπαράσταση και το ενδιαφέρον του εξωραϊστικού φυσιολατρικού συλλόγου Ελατινών η «ΕΛΑΤΗ» και το Δ.Σ. θα είναι όχι μόνο στο πλευρό σας για κάθε ενέργεια και αν χρειαστεί για κάθε παρουσία και τολμούμε να πούμε για κάθε αγώνα σε οποιαδήποτε κατεύθυνση, υπηρεσία ή φορέα για να σταματήσει επιτέλους το συμφέρον και η καταστροφή σε χώρους που αξίζουν περισσότερο, γιατί και Ιστορία έχουν και ομορφιά και κοσμούν το χώρο που βρίσκονται και ανήκουν.

Κα Γιαννακού Ντιναλέξη παρακαλούμε δεχθείτε τα συγχαρητήρια μας και πολλά ΕΥΓΕ. Είστε η μοναδική. Περιμένουμε να επικοινωνήσουμε.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου
Τιτίκα Δογορίτη, Πρόεδρος
Αριστοφάνης Πορφύρης, Αντιπρ.
Γεώργ. Λαζαρίδης, Γραμματέας
Δημήτριος Βέλλης, Ταμίας
Ιωάννης Τσουνίδης, Δημ. Σχέσεων

ΒΟΪΔΟΜΑΤΗΣ - ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΘΑΡΟΤΕΡΑ ΝΕΡΑ

Τα πεντακάθαρα νερά του ποταμού και η πλούσια παραποτάμια χλωρίδα κάνουν την περιοχή του Βοϊδομάτη ιδιαίτερα αγαπητή στους λάτρεις της φύσης και της πεζοπορίας. Το τοπίο είναι υπέροχο. Γαλαξοπράσινα νερά, ασμηγόκριζα πέτρα, δάση από πλατάνια, σκλήθρα και ιτιές. Και έπειτα, θάμνοι, λουλούδια και πολλά ενδημικά πουλιά.

Πιο γοητευτική κάνουν την περιήγηση στις όχθες του Βοϊδομάτη τα σπάνια αρπακτικά πουλιά, όπως διάφορα είδη αετών, οι γύπες, τα γεράκια, οι βαρβακίνες. Στα μικρά ορεινά ρέματα του ποταμού υπάρχουν οι βίδρες, ένα ιδιαίτερα σπάνιο είδος υδρόβιου θηλαστικού. Στον ποταμό, ο επισκέπτης μπορεί να ασκηθεί και στο καγιάκ ή το ράφτινγκ: ειδικές σχολές υπάρχουν στην Κόνιτσα.

(«Καθημερινή», 4/7/99)

Υ.Γ. Κι όλα αυτά με βασικό σκοπό την εκμετάλλευση του θείου αυτού δώρου της Φύσης με καγιάκ και ράφτινγκ από επιτηδευούς επιχειρηματίες και αδιότακτους παράγοντες.

Αθάνε Γιάνη Τσαρούχη!! «Δεν έχω γνωρίσει άλλο λαό να καταστρέφει τον τόπο του με τόσο μανία, όσο εμείς οι Έλληνες»... «Ζ»

Συζήτηση και απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου Ιωαννίνων για το λατομείο Ασπραγγέλων

Στις 24.6.99 διεξήχθη η συζήτηση στο Νομαρχιακό Συμβούλιο σε σχέση με την εισήγηση της κ. Μαρίας Γιαννακού-Ντιναλέξη για το λατομείο Ασπραγγέλων. Μετά από ερωτήσεις Νομαρχιακών Συμβούλων η εισήγηση αναφέρθηκε στην καταστροφική σχέση του λατομείου και της ανάπτυξης της περιοχής καθώς και στο κατά πόσο τηρήθηκε η άδεια βελτίωσης ελιγμού

που είχε δοθεί στην εταιρεία «Τετράγωνο ΑΤΕΒΕ» στο συγκεκριμένο σημείο του Λατομείου. Έτσι, έγινε λόγος για τις ευθύνες των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών για την πιστή τήρηση των αποφάσεων καθώς και τις ευθύνες της μέχρι τώρα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Κοινότητα Ασπραγγέλων, Συμβούλιο Περιφέρειας Κ. Ζαγορίου) που παρέμεινε το ζήτημα και δεν ασπρήθηκε μ' αυτό πιέζοντας για λύσεις. Η απόφαση που ψηφίστηκε κατά πλειοψηφία (πλην ενός Νομαρχιακού Συμβούλου) και διατυπώθηκε από κοινού με τον Νομάρχη είναι οι εξής:

- Να σταματήσει οποιαδήποτε εργασία στο χώρο του λατομείου.
- Να δημοπρατηθεί και να ανατεθεί μελέτη αποκατάστασης του περιβάλλοντος και να τεθεί σαφές χρονοδιάγραμμα εργασιών. Τα αδρανειακά υλικά που θα προκύψουν από την αποκατάσταση να χρησιμοποιηθούν για έργα οδοποιίας στην περιοχή Ζαγορίου και μόνο.
- Να ελεγχθεί η περίπτωση σύμβασης εργολήπτη με τη Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών που αναφέρει ως χώρο λήψης αδρανών υλικών το συγκεκριμένο σημείο και να δοθούν τα ανάλογα υλικά, σε περίπτωση μη ύπαρξης τέτοιας σύμβασης ο χώρος του λατομείου θα κλείσει άμεσα για τον οποιονδήποτε εργολάβο.
- Επειδή ο νομός έχει ανάγκη των αδρανών υλικών για την αποπεράτωση και των έργων του επαρχιακού και του εθνικού δικτύου, κρίνεται σκόπιμος ο προσδιορισμός χώρου λατομικών περιοχών από κοινή απόφαση της Επιτροπής.

Η κ. Γιαννακού δήλωσε πως θα παρακολουθεί στενά το θέμα και αναμένει την εισήγηση της Επιτροπής (ΤΕΣΚΕ) που συνέστησε η Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών (6605/11.5.99) για την ολοκλήρωση ή όχι της βελτίωσης της στροφής και της πλήρους κατασκευής της προβλεπόμενης νέας οδού μπροστά από το χώρο του λατομείου, καθώς και την ενημέρωση για τις συμβουλές που έχουν υπογραφεί και αναφέρονται τον παραπάνω χώρο ως χώρο λήψης υλικών.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ

ΚΑΡΤΕΡΟΣ *

τον Φωκίωνα Ι. Καψάλη

Στην παγωμένη ερημιά διαβατικός ο κόρακας απεγνωσμένα κράζει. Χιονίζει. Μύριες τουλίπες στραγγιχτές ενάλωτες στ' ανέμια σκουντήματα ολούθε στροβιλίζουν. Ψηλότερα, στα οξύληκτα περάσματα που τα μαστούλαγε αιωνί ο δυνατός βοριάς, τα εκρηκτικά μπαράζ και οι γογγυσμοί των κεραυνών, που τα γυμνά τσατάλια τους απαρτίζαν κατάφλεκτα στα φορτισμένα πλάνα, την άνοδό μας προς τη βαριά κλεισούρα της ανεπείσκτης κορφής ασήνηθα κιό τεύουν. Η έντονη ασάφεια στη "μαντεμένα" κόψη της αθέατης πλευράς, με τις νωπές και παγωμένες στιβαξίες, που μια, βαθιά τα πόδια μας τα βύζαχναν οι κρύες μάζες του χιονιού και μια, κρημνοβατώς ρισκάραμε στις παγωμένες κρούστες, τα έγκρυπτα κουφισμάτα όπου σε κάθε αδέξιο βήμα σου μπορούσες μέσα τους σε μία βαθιά και σκοτεινή καταπακτή-ακέρως να χαθείς, το κρύο που περόνιαζε, η κόπωση, με το σφιχτό χιονόλυτο και τους αιφνίδιους στροβιλισμούς που τύφλωναν τινάζοντας κατάμουτρα την αδραγμένη πάσπαλη κι ότι βλητό περίτρυμμα σαν λάχαινε μπροστά τους, το σκάλωμα προς τους ιονισμένους δολομίτες της επίμαχης κορφής, επίμοχθα βαραινουν. Ο άνεμος στα νετώδη χάσματα ερίζοντας επίμονα με τα αόμματα στοιχειά θαρρείς ως να βελάζει! Το χιόνι, -σκαρφωτοί στον λείο βράχο της αδιασκέλιστης κορφής, μετάρσοι στο ξεκομμένο χάσμα του βαθύριζου γκρεμού που το διέτρεχαν ολοταχώς

σφιγμένα 'πο τον άνεμο πυκνά ζωνάρια καταχνιάς-παντού καταλαγιάζει. Μία προς μία τριγύρα οι παραπλήσιες κορφές καταμεσείς στα σύννεφα επάλληλες προβάλλουν. Ένα πελώριο σύννεφο γονυπετώς ερπόμενο στα βράχια αποκάτω μας φευγάτο προσεγγίζει. Κι ο άνεμος, που τσίριζε αδιάκοπα ώσπου κατάκοποι σκαλώσαμε στο τιναγμένο ρύγχος της υπερκείμενης κορφής, μ' ένα δεινό του ξέσπασμα τα μέλη μας θερίζει!...

Αφιέρωση

Αφιερώνεται με αγάπη στους συνορειβάτες μου Κουκουμπή Θεοδόσιο (Σάκη) γιατρό ορθοπαιδικό (Θεσσαλονίκη, Αλεξάνδρου Σβάλου 29), Χρήστου Βασίλειο καλλιτέχνη αργυροχρυσόχο (Ιωάννινα), που μαζί τους -αντιμέτωποι με τ' αδιώσιμα στοιχεία της φύσης- ένοιωσα τόσο έντονα τα συναισθήματα της μυσταγωγικής χαράς από τις υπέροχες αναβάσεις μας ψηλά στις μεγαλόπρεπες κορφές μας.

Σ' αυτές τις θεϊκές επάλξεις, που κακοποιήθηκαν τόσο βάνασα από τον αποπνικτικό εναγκαλισμό των απροσμέτρητων ορεινών δρόμων. Εξοκαπτική κραιπάλη που εξάρθρωσε κυριολεκτικά τον φυσικό συνθετικό ιστό του ορεινού μας όγκου, καταστρώντας τον έτσι έρμαιον και ενάλωτον σε κάθε ασύμβατη και ασύνητη ανθρώπινη επέμβαση-διαρπαγή. Οι αίτιοι δε αυτής της ανυπολόγιστης περιβαλλοντικής καταστροφής -εμπνευστές και ψυχροί εκτελεστές της τελευταίας 15ετίας- πρέπει από απόψεως συμπεριφοράς, να είναι αναμφίβολα γνήσιοι εκφραστές των βαρβαρικών φύλων του παρελθόντος που επελαύνοντας ως βάνδαλοι κατακτητές ερήμωσαν απ' άκρη σ' άκρη τον ανυπέρβλητο πολιτισμό μας. Γιατί διαφορετικά, πως είναι δυνατόν γηγενείς κληρονόμοι ενός λαμπρού πολιτιστικού παρελθόντος, να είναι τόσο ωμοί και βίαιοι προς το φυσικό τους περιβάλλον;

Για αποσοβήση δε περαιτέρω καταστροφών, μιας και οι κίνδυνοι, ύστερα από το αναπάντεχο ξεφύτρωμα τόσων και τόσων δήμων-δημίων μεγαλώνουν, απευθύνω προσωπικά, ως ορειβάτη (αλλά και ως Σύλλογος Προστασίας Ηπειρωτικής Φύσης) έκκληση προς το χρήσιμο περιοδικό σας -περιοδικό του ορειβατικού μας κόσμου- να ηγηθεί κάποιας μεγάλης Σταυροφορίας συμπτύξεως ενός "Πανορειβατικού Μετώπου Αντίστασης" εναντίον της αλλοτριώσεως και του ακρωτηριασμού του φυσικού μας περιβάλλοντος, έστω κι αν αυτή την άλωση οι ποικίλοι "κύριοι"... μας την πλασάρουν με το πολυτελές, αλλά και πολύ ύπουλο περιτύλιγμα των "εύπεπτων και ήπιων μορφών ανάπτυξης". Είναι ο Δούρειος Ίππος που κατορθώνουν οι κερδοσκόποι να εισέρχονται δολίως και άνευ υποψιών παντού. Ανάπτυξη, είναι από μόνος του ο φυσικός μας κόσμος, ανυπότακτος στις σημερινές ορδές των νεοβαρβάρων της κατανάλωσης και του εκχυδαϊσμού ιερών και οσίων.

*Καρτερός: Κορυφή της οροσειράς "Τύμφης" στην Κοινότητα Τσεπελόβου Ζαγορίου, ύψους 2.478 μ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Τα πανηγύρια στο Ζαγόρι

ρου.

Από την εισβολή και τη νοθεία αυτή δεν ξέφυγαν ούτε και τα πανηγύρια μας που χρόνο με το χρόνο διαβρώνονται κι αλλοτριώνονται από ξενόφερτα στοιχεία και φθίνουν. Τα πανηγύρια άλλοτε

Τα «τακούτσια»

σίμαιναν για τα χωριά μας γενικό ξεσπάσμα. «Μετά τον εκκλησιασμό κάτω από τον πλάτανο του Μεσοχωρίου αρχίζει ο χορός... Προσκαλείται ο γεροντότερος ν' ανοίξει το χορό. Τα βιολιά παίζουν τον παλιό Ζαγορίσιο κι ακολουθούν όλα τα γυρίσματα όπως τα λένε. Ακούονται ακόμα παλιά τραγούδια του χορού που γεμίζουν από νοσταλγία τους ξενιτεμένους και τους γεροντότερους. Η πρώτη μέρα περνάει με το χορό των φιλοξενούμενων από άλλα χωριά. Ξενοχτάνε και η δεύτερη μέρα συνεχίζεται με τους χορούς των χωριών. Το «Πάμπικο», ο «Ήλιος», η «Γράβα», η «Πρεμετί», η «Τριανταφυλλιά», της «Φραγκούλαινας» και τόσα άλλα. Ξημερώνει κι ο χορός συνεχίζεται. Σταματάει ο ακός για λίγη ώρα και τώρα... Τα βιολιά αρχίζουν τα μοιρολόγια. Τα μάτια γεμίζουν δάκρυα, τα κεράσματα πέφτουν βροχή, τα ποτήρια διαδέχονται το ένα το άλλο και στα πρόσωπα διαγράφεται κάποιος καπμός, κάποιος πόνος, κάποια παλιά ξεχασμένη αγάπη...

Τα πανηγύρια ήταν σημείο αναφοράς, συναντήσεων και προσκυνημάτων των Ζαγορίσιων στα χωριά τους. Ήταν δημιουργία και παραγωγή πολιτισμού μιας όμορφης εποχής σ' ολόζωτα χωριά...

Τι απόμεινε όμως σήμερα από αυτά; Σήμερα η πολιτιστική ευτέλεια και ο άκριτος μιμητισμός που εισβάλλει παντού και κυριαρχεί σ' όλες σχεδόν τις εκφάνσεις της ζωής μας σε πόλεις και χωριά και τον λέμε «πρόοδο» και «εκσυγχρονισμό» ευτελίζει και νοθεύει τα πάντα και δυστυχώς η ευτέλεια αυτή εισβάλλει ανεξέλεγκτα, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες και στο Ζαγόρι, από διάφορα πολιτιστικά, λαϊκά συγκροτήματα ή διάφορες ανεξέλεγκτες πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνονται σ' όνομα της προσφοράς ψυχαγωγίας και πολιτισμού και δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να βεβηλώνουν, ευτελίζουν και νοθεύουν τα γνήσια πολιτιστικά στοιχεία που ξεχωρίσαν και ξεχωρίζουν το Ζαγόρι από άλλες περιοχές του Ελλαδικού χώρου.

Τα παραπάνω είναι από το βιβλίο του κ. Ο. Φραγκούλη «Το Σκαμνέλι».

Όσοι από μας σήμερα ζήσαμε

ανέγγιχτα κάποια τέτοια πανηγύρια γεμίζουμε από θλίψη και πίκρα για το σημερινό κατάντημα των πανηγυριών μας.

Το μεσοχώρι σήμερα μετατρέπεται σε κοσμικό κέντρο μ' απλωμένα τα πλαστικά τραπέζια και

Τα «τακούτσια»

τις καρέκλες σ' όσο μπορεί μεγαλύτερο μέρος. Τα τραπέζια αγκάζονται από νωρίς και βλέπει κανείς επάνω και την κάρτα με τ' όνομα αυτού που θα καθίσει.

Στη μέση ενα πατάρι για τη λαϊκή ορχήστρα και η σύγχρονη μεγαφωνική συσκευή μ' όλα τα εξαρτήματά της. Τα παραδοσιακά όργανα — κλαρίνο, βιολί, λαούτο και ντέφι — συμπληρώθηκαν και μ' άλλα σύγχρονα, συνθεσάιζερ, κιθάρα, τουμπερλέκι και τα συναφή. Μόνο η τρομπέτα δεν εμφανίστηκε ακόμη. Ο εκκωφαντικός ήχος των ακουστικών αυτών συσκευών μεγιστοποιήθηκε από τη μεγαφωνική συσκευή δεν σ' αφήνει να ξεχωρίσεις τον άλλοτε παλιό γνήσιο ήχο από το κλαρίνο του Γρηγόρη ή του βιολιού του αξεκάστου Κώστα Καψάλη. Δεν θα μπορούσαν άραγε να είναι ρυθμισμένα όλη αυτά σε χαμηλότερους, απαλούς τόνους μιας και να λείψουν σήμερα δεν μπορούν;

Η έναρξη του χορού γίνεται μετά τις 11 η ώρα το βράδυ και δεν έχει παρά μόνο ψήγματα από τους όμορφους, παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια από λίγους μερακλήδες χορευτές. Οι σκοποί και οι ρυθμοί των τραγουδιών νοθεύ-

τηκαν με γυφτοσιγγάνικα, λαϊκά στίκα ακούσματα όπως λ.χ. «Κόνα λίγο το κορμί σου νά-νά γέ-βρουμ... κτλ.», και δεν είναι λίγα η ευθύνη των επωνύμων οργανοπαίκτων που θέλουν να κρατήσουν την παράδοση ζωντανή... Η ευαισθησία τους δεν δοκιμάζεται άραγε; Τι να λες κι εσύ Γρηγόρη!

Τα πανηγύρια μας σήμερα έγιναν κερδοσκοπική επιχείρηση, αφού και η οργάνωσή τους σε πολλά χωριά και το κάλεσμα και η συμφωνία με τους οργανοπαίκτες γίνεται από τα μαγαζιά και την Κοινοτική αρχή ή άλλο πολιτιστικό φορέα. Είναι να μην γεμίζει κανείς από οργή και θλίψη για το κατάντημα αυτό που μόνο άμβλυση του αισθητικού μας κριτηρίου μπορεί να φέρνει; Αναρωπιέμαι και εγώ όπως ο φίλος Βασίλης Τσίβας όταν έγραφε στο «Ζαγόρι» μας για τα πανηγύρια... «Μα δεν υπάρχει τρόπος να σταματήσουμε επιτέλους αυτόν τον ευτελισμό μιας μοναδικής πολιτιστικής παράδοσης των χωριών μας;...». Και θα του θυμίσω πάλι τα όσα έγραφε για την ευθύνη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης γύρω από το θέμα αυτό, μιας και ο ίδιος τώρα έχει την ιδιότητα του Δημ. Συμβούλου... «... ευθύνη πέφτει βαριά στους πολιτικούς φορείς, αλλά και την Τ.Α. να δουν τα πανηγύρια μας σαν κομμάτι της ζωής και της ιστορίας του τόπου μας (όπως βλέπουμε τα σπάρτα μας, τις εκκλησίες, τα γεφύρια μας). Να τα διατηρήσουν και να τα παραδώσουν στις επερχόμενες γενιές ατόφια, όπως τα βρήκαν. Να τα κρατήσουν όπως κάποτε οι παλιότεροι, οι οποίοι διαμόρφωσαν τη μουσικοχορευτική παράδοση της περιοχής που επιβιώνει μέχρι σήμερα.

Με το πέρασμα του χρόνου, το δημοτικό τραγούδι, με την υψηλή εκφραστική δύναμη, μορφολογική και «ντύπικη» μελωδικά από τους ντόπιους λαϊκούς μουσικούς, οι οποίοι διαμόρφωσαν τη μουσικοχορευτική παράδοση της περιοχής που επιβιώνει μέχρι σήμερα. Την ίδια εποχή καλό όνομα στην περιοχή είχε και ένα σχήμα στη Δοβρά (Ασπράγγελο) που έπαιζαν ο Σωκράτης Σαρρέας (κλαρίνο), ο Στέφανος Σαρρέας (βιολί), ο Αθανάσιος Σαρρέας (λαούτο) και ο Βασίλης Σαρρέας (ντέφι). Γύρω στα 1930 στο Τσερβάρι (Ελαφότοπος) είχαμε το Γρηγόρη Καψάλη (παππού του σημερινού αξιόλογου κλαριντζί Γρηγόρη Καψάλη) και τον Ντίνο Καψάλη που έπαιζαν κλαρίνο, το Δημήτρη Στούμπο (βιολί), τον Ξενοφώντα Τράκη (λαούτο), τον Αλέξη Καψάλη (ντέφι).

Πριν από το '40, κάθε χωριό του Ζαγορίου είχε τη δική του κομπανία. Η λαϊκή μνήμη βέβαια είχε καταγράψει κάποια αξιόλογα σχήματα τα οποία και μας τα παραδίδει δια στόματος των ηλικιωμένων μουσικών και των παλιών γλεντζέδων. Το καλύτερο ίσως συγκρότημα της περιοχής ήταν του Νικόλα Νίνο (δεκαετία του '20) από τη Βίτσα. Ο Ν. Νίνος έπαιζε κλαρίνο, ο εξακολουθούσαν να λειτούργουν και δεν στεκόμαστε αδιάφοροι μπροστά στην παραποίηση των γνησιωνοητιστικών μας στοιχείων.

ΣΩΤ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

(Αναδημοσίευση από τα «Ζαγορίσια Νέα»)

ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ

Γκανάς (βιολί) και ο Κων/νος Μανούσος (ντέφι).

Την ίδια χρονική περίοδο, στο Πάμπικο ξεχωρίζαν ο Αθανάσιος Στούμπος (κλαρίνο), ο Δημήτρης Στούμπος (βιολί) και ο Αλέξης Καψάλης (ντέφι). Στο Μονοδέντρι οι παλιότεροι θυμούνται, γύρω στα 1920 το Σταύρο Κόντο και τον Τάκη Μπακρό που έπαιζαν κλαρίνο, τον

Πανηγύρι στα Άνω Σουδενά 1930. (Αρχειο Κινηματογράφου Βίτσας Ζαγορίου)

τραγούδι των καλεσμένων και των μουσικών.

Το δημοτικό τραγούδι της περασμένης έχει επηρεαστεί από τα σύγχρονα κέντρα του Ελληνισμού — Πόλη, Σμύρνη, Βλαχιά, Αίγυπτο — με τα οποία οι Ζαγορίσιοι έρχονταν σε επαφή λόγω του ξενιτεμού.

Με το πέρασμα του χρόνου, το δημοτικό τραγούδι, με την υψηλή εκφραστική δύναμη, μορφολογική και «ντύπικη» μελωδικά από τους ντόπιους λαϊκούς μουσικούς, οι οποίοι διαμόρφωσαν τη μουσικοχορευτική παράδοση της περιοχής που επιβιώνει μέχρι σήμερα.

Πριν από το '40, κάθε χωριό του Ζαγορίου είχε τη δική του κομπανία. Η λαϊκή μνήμη βέβαια είχε καταγράψει κάποια αξιόλογα σχήματα τα οποία και μας τα παραδίδει δια στόματος των ηλικιωμένων μουσικών και των παλιών γλεντζέδων.

Το καλύτερο ίσως συγκρότημα της περιοχής ήταν του Νικόλα Νίνο (δεκαετία του '20) από τη Βίτσα. Ο Ν. Νίνος έπαιζε κλαρίνο, ο εξακολουθούσαν να λειτούργουν και δεν στεκόμαστε αδιάφοροι μπροστά στην παραποίηση των γνησιωνοητιστικών μας στοιχείων.

Στη Βίτσα λίγο αργότερα (1930-1940) είχαμε και την κομπανία του Νικόλα Κόντου (κλαρίνο). Στο σχήμα αυτό συμμετείχαν ο Γιάννης Γκανάς (λαούτο), ο Παναγιώτης

Ηλία Κουτσιουρή στο ντέφι και τον Μπαρμπασάκη στο λαούτο.

Στους Φραγγάδες είχαμε στη δεκαετία του '30 την κομπανία του Κώστα Νάσια και στο Μανασσή τον Τόλη Ντούσιο (λαούτο) και τον Τάκη Νέτσιο (ντέφι).

Αξιόλογους μουσικούς είχε και η Μπάγια (Κήποι) του Ζαγορίου. Μερικοί ξεχώρισαν προπολεμικά όπως ο Κλωτσιάρας (κλαρίνο), ο Αγγελόπουλος Δέρβας (κλαρίνο), ο Βασίλης Μπελτίτσος (σαντούρι), ο Γιώργος Μπελτίτσος (βιολί), ο Λύτης και ο Νίκος Δέρβας (λαούτο).

Την ίδια εποχή καλό όνομα στην περιοχή είχε και ένα σχήμα στη Δοβρά (Ασπράγγελο) που έπαιζαν ο Σωκράτης Σαρρέας (κλαρίνο), ο Στέφανος Σαρρέας (βιολί), ο Αθανάσιος Σαρρέας (λαούτο) και ο Βασίλης Σαρρέας (ντέφι).

Γύρω στα 1930 στο Τσερβάρι (Ελαφότοπος) είχαμε το Γρηγόρη Καψάλη (παππού του σημερινού αξιόλογου κλαριντζί Γρηγόρη Καψάλη) και τον Ντίνο Καψάλη που έπαιζαν κλαρίνο, το Δημήτρη Στούμπο (βιολί), τον Ξενοφώντα Τράκη (λαούτο), τον Αλέξη Καψάλη (ντέφι).

Στην περιοχή δε παλιότερα είχαμε μεγάλη φήμη κάποιος Λάιστας που έπαιζε κλαρίνο.

Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον Εμφύλιο η κοινωνική δομή της περιοχής άλλαξε. Τα αίτια ανάγονται κυρίως στην αιμορραγία του

εμφύλιου δυναμικού της. Ωστόσο, συγκροτήθηκαν κάποιες αξιόλογες κομπανίες στην περιοχή.

Στη μουσική μνήμη των Ζαγορίσιων τη σημαντικότερη θέση την κατέχουν τα «Τακούτσια». Ενα συγκρότημα με εξηντάχρονη παρουσία στην περιοχή.

Αποτελούνταν από τους αδελφούς Κώστα Καψάλη (βιολί), Σπύρο Καψάλη (λαούτο) και Γιώργο Καψάλη (τραγούδι, δεύτερο κλαρίνο). Ήταν παιδιά του Τάκη Καψάλη που έπαιζε βιολί γι' αυτό και το συγκρότημα ονομάστηκε «Τακούτσια» (= τα παιδιά του Τάκη). Κοντά σ' αυτούς πήγε και ο ξάδερφός τους Χρήστος Καψάλης ή Ζιούλης που τραγουδούσε και έπαιζε ντέφι.

Το σχήμα συμπλήρωναν τρεις μεγάλοι κλαριντζίδες της Ηπείρου: Ο Φίλιππος Ρούντας από τα Δολιανά, ο Πολυχρόνης Καψάλης από τα Κάτω Πεδινά και ο Γρηγόρης Καψάλης από τον Ελαφότοπο

ο καθένας με εικοσαετή θητεία στο συγκρότημα.

Ενα αξιόλογο επίσης σχήμα ήταν αυτό που συγκροτήθηκε στα Κάτω Πεδινά, μετά το 1950, απ' τον Γιάννη Κώστη (κλαρίνο), Ηλία και Περικλή Κώστη (βιολί), Χριστόφορο Τράκη (λαούτο, τραγούδι), Γρηγόρη Κατσαρό (λαούτο, κιθάρα), Κων/νο Τράκη (ντέφι). Όλοι τους ήταν αδελφία και γαμπροί και το συγκρότημα ονομάστηκε «Περικλούτσια».

Σήμερα τη μουσικοχορευτική παράδοση του Ζαγορίου την αποδίδουν, στις διάφορες περιστάσεις, τρεις κυρίως μουσικοί οι οποίοι συγκροτούν ανάλογες κομπανίες με διάφορους οργανοπαίκτες: Ο μεγαλύτερος δεξιότεχνος από τον Ελαφότοπο Γρηγόρης Καψάλης, ο Λευτέρης Σαρρέας από τους Ασπραγγέλους και ο Γιάννης Κατσιούνης από τη Λεπτοκαρδιά.

Παναγιώτης Τζόκας

(«Λαϊκοί Οργανοπαίκτες της Ηπείρου «Φηγός», τεύχος 5)

Συμπλήρωμα στα «Χαβάδια»

Στο σημείωμά μου στο προηγούμενο φύλλο του περιοδικού με τα τραγούδια της «ψάθας» που τραγουδούν στο γλέντι τα ξημερώματα της επομένης της τελευταίας μέρας του πανηγυριού, και στο σημείο που μιλούσα για τα «χαβάδια» είχα γράψει ότι ο αλησμόνητος Ματθαίος Μάνθου εκτός από τα στιχοπλάκια που περιέχονται στη μαγνητοφώνηση με τα «τακούτσια» (και τα οποία παρέθεσα σ' αυτό) «είχε καταγράψει και καμιά εικοσαριά ακόμη», που θα άξιζε να τα μαθαίνουμε.

Όταν η χήρα του, η κ. Κωνσταντούλα, μου έδωσε τη μαγνητοφώνηση, μου είχε δείξει και ένα τετράδιο μέσα στο οποίο ο σύζυγός της είχε γραμμένους τους τίτλους πολλών δημοτικών τραγουδιών, που τα περισσότερα περιέχονται στη μαγνητοφώνηση. Στο ίδιο τετράδιο είχε ακόμη γραμμένα και πολλά τετράστιχα. Από αυτά τα 15 έχουν και το διστιχο γύρισμά τους και τα άλλα, που είναι 12 δεν έχουν γύρισμα. Από τα πρώτα (με γύρισμα) τα 7 έχω δώσει στο προηγούμενο σημείωμά μου. Τώρα δίνω και τα υπόλοιπα 8:

Τριανταφυλλένια μάγουλα
και μάτια μενεξέδες
για σένα γλυκοελεπούν
τ' απρόνια στους μπαξέδες.

Τα ματάκια σου τ' αστρούλια
που είν' Αυγερινός και Πούλια.

Ανέβηκα στους ουρανό
και μού 'παν οι αγέλοι
απ' τη μελαγχολή π' αγάπης
να μην τραβήξεις χέρι.

Με τε σένα θέλω να είμαι
και στην ροπήμα καλά είμαι.

Σεβντάς μου λείει να σ' αρνηθώ
κι εγώ τότε μαλλώνω.

σεβντά, κάτσε στην άκρη σου,
γιατί σε μαχαίρωνω.

Δος μου μια με το μαχαίρι
και με το δικό σου χέρι.

Δεν είναι κρίμα κι άδικο
σ' εμένα τον καμμένο
νά'χω όμορφες γειτονισσες
και μοναχός να μένω.

Έλα, έλα, που σου λέγω
μη με τυραννείς και κλαίγω.

Γέρασα ο μαύρος, γέρασα
κι ασπρίσαν τα μαλλιά μου
δεν μου μιλούν οι όμορφες,
φουρτούνια, χαλασιά μου.

Μη μου κάνεις με το μάτι
πιάνει η γειτονιά γινάτι.

Τα μαγαρίνια στην αυλή
γλυκά που κεηλαδούν
και δίνουνε παρηγοριά
σε κείνους π' αγαπούνε.

Μη μου κάμεις με το χέρι
παίρνει η γειτονιά χαμπέρι.

Και τα τραγούδια του σεβντά
τα λεν οι πικραμένοι.
Θέλουν να βγάλουν το πικρό
και το πικρό δε βγαίνει.

Το δικό μου το κεφάλι
τα 'θελε και τα τραβάνε.

Μελαγχολό μου πρόσωπο,
μη βάζεις σοκινάδι,
γιατ' ανασταίνεις τους νεκρούς,
τους βγάξεις απ' τον Αδη.

Δος μου δυο γλυκά φιλάκια
στο λαιμό και στα ματάκια (Τέλος)

Σημείωση: Ο δεύτερος και ο τέταρτος στίχος κάθε τετράστιχου λέγεται δυο φορές. Μέσα τους παρεμβάλλεται μετά την τρίτη ή την τέταρτη συλλαβή η κλητική «γιε μου».

ΒΥΡΩΝ ΒΑΡΣΩΚΑΣ

Ένα λαϊκό δρώμενο στη «Μαγούλα» του Βουσοχωρίου

Στη «Μαγούλα» μια γραφική περιοχή κοντά στο χωριό Βουσοχώρι στις 28 Ιουλίου δηλ. την τρίτη ημέρα του πανηγυριού της Αγίας Παρασκευής ολοκληρώνονται οι εκδηλώσεις που σχετίζονται με το εορταστικό αυτό τριήμερο. Τα τελευταία χρόνια η ημέρα αυτή συνδέεται μ' ένα έθιμο τέτοιο που τη διαφοροποιεί από το ύψος και το χαρακτήρα των προηγούμενων. Τη θρησκευτικότητα αντικαθιστά το κομικό στοιχείο και η εκτόνωση, καθώς από τους συμπανηγυριώτες όλοι οι άντρες γυμνοί από τη μέση και πάνω σχηματίζοντας κύκλο τραγουδούν και αναπαριστούν τα λεγόμενα του γνωστού από τις Απόκριες τραγουδιού «Πως στουμπίζουν το πιπέρι». Υπάρχει κι ένας αρχηγός —εξάρχων του χορού και του δρώμενου— που κρατώντας απειλητικά το λουρί του παντελονιού του επαναφέρει όποιον ξεφεύγει ή αρνείται να συμμετέχει.

Οι γεροντότεροι του χωριού αναφέρουν πως το έθιμο είναι νεότερο και ξεκίνησε γύρω στα 1960, επαναλαμβάνεται δε με τον ίδιο τρόπο κάθε χρόνο και με μια μαζικότητα στη συμμετοχή χαρακτηριστική. (Στις προσκλήσεις για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του χωριού η τρίτη αυτή μέρα του πανηγυριού κατέχει ξεχωριστή θέση).

Το έθιμο για όλους εμάς που συμμετέχουμε σ' αυτό δεν είναι πλέον απλό θέαμα αλλά ταυτόχρονα και βίωμα. Ικανοποιεί την ανάγκη της ομαδικής διασκέδασης, της χαράς και γι' αυτό χρειάζεται να διακοπεί ο θρησκευτικός χαρακτήρας και η ιερότητα των προηγούμενων ημερών.

Έτσι πρωταρχικά το έθιμο προβάλλει ως μια ανάγκη κοινωνική, που πρέπει να λογαριάζεται εξ ίσου με τη θρησκευτική. Γιατί κι αν στον εκκλησιασμό είναι πάνδημη η προσέλευση το ίδιο μαζική είναι και η συμμετοχή στο δρώμενο της

Μαγούλας. Σε συνάρτηση μ' αυτό η περιοχή δεν είναι απλά ένας φυσικός τόπος αλλά ένας χώρος με φόρτιση συμβολική, καθώς συνδέθηκε μ' ένα κοινωνικό γεγονός σημαντικό για την πολιτισμική έκφραση των μελών της κοινότητας που μετέχει σ' αυτό.

Χρόνια τώρα την ίδια μέρα, το ίδιο πλάτωμα υποδέχεται σχεδόν τους ίδιους συμπανηγυριώτες.

Στη Μαγούλα την τρίτη μέρα του πανηγυριού της Αγ. Παρασκευής. Όλοι οι άντρες σε μια κοινή προσπάθεια ν' αναπαραστήσουν τα λόγια γνωστού εύθυμου τραγουδιού, διακόπτοντας έτσι την ιερότητα των προηγούμενων ημερών. Μια ανάγκη κοινωνική εξ ίσου σημαντική με τη θρησκευτική.

γυριώτες της κλειστής —ακόμα και σήμερα— κοινωνίας του χωριού. (Το καταδεικνύουν οι μαγνητοσκοπήσεις των τελευταίων χρόνων που ελάχιστα παραλάσσουν η μια από την άλλη και που θα πρέπει να είναι κανείς παρατηρητικός στη λεπτομέρεια για να προσδιορίσει τη χρονολογία λήψης τους).

Η τοποθεσία δεν είναι τυχαία επιλογή, αλλά ένας ευρύχωρος πανηγυρότοπος με κυκλική τη διάταξη των γύρω δέντρων που δημιουργεί ένα κατάλληλο περιβάλλον και αποτελεί ένα θαυμάσιο παράδειγμα για το πως μπορεί να αρχιτεκτονηθεί ένας ανοιχτός χώρος με μόνη τη χρήση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, σωστά διευθετημένων.

Καθώς ο χορός ξεκινά, ο πιο αυθόρμητος ξεντώνεται συμπαρασύροντας και τους υπόλοιπους, ενώ γυναίκες και

παιδιά αποσύρονται και περιβάλλοντας το χορό παρακολουθούν. Σ' ότι αφορά το ξένιμα θεωρούμε πως κι αυτό δεν είναι παρά μια ένδειξη των αλλαγών στα ήθη καθώς πρόκειται για πρωτοβουλία έξω από τα παλιά δεδομένα του χαρακτήρα του γιορταστικού τριήμερου. Τα κομικά στοιχεία που ακολουθούν στην προσπάθεια των ανδρών ν' αναπαρα-

σκευτικό κλίμα των ημερών. Έτσι ο γιορτασμός γίνεται μια ενδιαφέρουσα λατρευτική αλλά παράλληλα και λαϊκή εκδήλωση, μια κοινωνική λειτουργία μέσα από την ομαδική ψυχαγωγία.

Και είναι πράγματι ομαδική καθώς όλοι έχουν αποδεχτεί το ρόλο τους και το διαχωρισμό των δύο φύλων που ήδη έχει προηγηθεί με τους δυο κύκλους των χορών που σχηματίζονται στο γλέντι, των δύο προηγούμενων ημερών στην πλατεία του χορού.

Ερμηνεύοντας λοιπόν το δρώμενο αυτό το αποδεχόμαστε ως έκφραση του λαϊκού μας πολιτισμού, που συνεχίζει να υφίσταται μεταλλαγμένος και να αναδημιουργείται μέσα στις νέες αστικές συνθήκες. Κι αυτό γιατί εξακολουθεί να υφίσταται παράλληλα και ο γενεσιουργός παράγοντας της λαϊκής δημιουργίας, έστω κι αν η σύγχρονη κοινωνία είναι ενταγμένη στο κύκλωμα του καταναλωτισμού και των αντίστοιχων αξιών.

Μ. ΤΣΟΥΠΗ-ΡΕΜΟΥ

1. Άλκης Κυριακίδου - Νέστορος, Λαογραφικά Μελετήματα, στο άρθρο «Σημάδια του Τόπου ή Λογική του Ελληνικού Τοπίου», Αθήνα: Νέα Σύνορα, 1979, σελ. 15-40, 29.

2. Ο Β. Νιτσιάκος αναφέρει παρόμοιο έθιμο από το Περιβόλι Γρεβενών κατά την τρίτη ημέρα του εορτασμού της Αγίας Παρασκευής. Συγκεκριμένα όταν τελειώνει ο χορός του «Κίνικ'» οι γυναίκες παρακολουθούν αγώνισμα άλματος εις τριπλούν, στο οποίο επιδίδονται οι άντρες. Βλ. σχετικά «Το Περιβόλι της Πίνδου», Επιμέλεια Β. Νιτσιάκος, Μ. Αργαπούλου Στ. Λαϊτσός, στο άρθρο «Χορός και συμβολική έκφραση της κοινότητας: Κίνικ'» του Β. Νιτσιάκου με τη συνεργασία του Στ. Λαϊτσού, σελ. 119-135, 126, Περιβόλι 1995.

3. Μ. Γ. Μερκαλής, Οι θεωρητικές κατευθύνσεις της Λαογραφίας, Λαογραφία 27 (1971), σελ. 22.

ΣΑΒΒΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΤΑΘΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΝΑΔΕΣ ΧΡΟΝΟΥ

(Απόσπασμα ανέκδοτης εργασίας με το γενικό τίτλο «ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ»)

Η κατάταξη έγινε κατ' αλφαβητική σειρά:

Ι. ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ

Μέλινα (επίρρημα) για να δείξουν την απόσταση = μακρινά. **Μέσα** (για ανάσα) «έβγαλα τον ανήφορο με μια ανάσα» = χωρίς δυσκολία, με μια αναπνοή. **Γύρος** (έναν γύρο) = ένας κύκλος, «έφερα ένα γύρο το κλαδερό», «έκανα ένα γύρο» (= περίπατο) «χορεύσαμε ένα γύρο».

Μπλόκο = όσο πιάνει το δάχτυλό μας, δηλ. ένας πόντος περίπου. «Πέντε δάχτυλα πάχος», «χορτό ως ένα δάχτυλο».

Μπολιά (η) = το βήμα «Με δυο μπολιάς τους έφτασα», «το χωράφι δεν είναι μεγάλο εφτά μπολιάς».

Μπύρα (το) = μέτρο γι' αποστάσεις μικρές, «δυο ζωνάρια, τρία ζωνάρια». Οι άνδρες φορούσαν μάλλινα ζωνάρια στη μέση τους κι όταν ήθελαν να μετρήσουν κάτι έβγαζαν το ζωγάρι τους που το μήκος τους καμάνιωνταν στα 2,5-3 μ.

Μύλα (το) = το φόρτωμα που παίρνει ένας άνθρωπος στις πλάτες του δεμένο με τριχιά πατωμάτα μπροστά στο στήθος του. Το ζαλίκι μπορεί να έχει βάρος 25, 30 ή και 40 κιλά. Συνήθως ζαλίκα φορτώνονται (ζαλικώνονται) οι γυναίκες τα ξύλα, το χορτάρι η βαρέλα με το νερό. Τρία ζαλίκα είναι ένα φόρτωμα ζώου. «Με δέκα ζαλίκα» θα σκώσουμε το χορτάρι.

Μπύρα (το) = ο στατήρας, 44 καλές. Το πιο συνηθισμένο μέτρο βάρους για τα «γεννήματα» (= δημητριακοί καρποί).

Μπύρα (η) = το δοχείο από λευκό πήλο που βάζουμε σήμερα το ελαιόλαδο. Χωρητικότητας 17 κιλών.

Μέτρο για τα υγρά «Δέκα κάλεις νερό». Ένα κυβικό μέτρο άμμου είναι 42 κάλεις. Μια κάλεια χωράει 14-15 κιλά νερό.

Μπολιά (ο) = «Μόδοσαν ένα κόμμι» επί υγρών πολύ λίγο υδατοειδών με κουτάλια γλυκού.

Μπύρα (το) = Η λίτρα η Ενετική. Το χρησιμοποιούσαν για μέτρηση υγρών σε μικρές ποσότητες.

Μπύρα (η) = το μισό φόρτωμα από φορτηγό ζώο. Είναι περίπου 40 κιλά βάρος και κυμαίνεται

ανάλογα με το ζώο που φορτώνουμε. Αν είναι άλογο βάζουμε και 100 κιλά αν είναι γαϊδουράκι 60 κιλά. «Έγυρε η μεριά» (= γύρισε προς τη μια μεριά του σαμαριού). «Μα φορτώσαμε καλά τις μεριές». Δυο μεριές, ένα φόρτωμα.

Μερόκαμα (το) = μέτρο επιφανείας. Ένα μερόκαμα είναι 2 στρέμματα. Πήρε το όνομα γιατί τα βόδια στο αλέτρι χειρίζονται μια μέρα (8ωρο) να δουλεύουν για να οργανωθεί να σπαρθεί το χωράφι.

Μπόι (το) = το ανάστημα ενός ανθρώπου, μέτρο για τη μέτρηση του ύψους. Λέμε για το χιόνι όταν πέφτει πολύ. «Έρριξε ένα μπούι», «Πέριση είχαμε μπούια χιόνια». «Ο τοίχος θα φτάει δυόμισι μπούια» κλπ.

Οκά (η) = μέτρο βάρους πολύ συνηθισμένο το χρησιμοποιούν και σήμερα ακόμα στις συναλλαγές τους. Από τη χρήση ειδικού δοχείου χωρητικότητας μιας οκάς πήρε και το όνομα το δοχείο αυτό οκά. «Δώσ' μου να πιω νερό με την οκά», «Μέτρησε το γάλα με την οκά».

Οργιά (η) = μέτρο μήκους απόστασης όσο έχουν τα δυο χέρια μαζι τεντωμένα στα πλάγια. Χρησιμοποιούν και τη μισή οργιά «ένα χέρι», όπως λένε, όχι άλλες υποδιαίρεσεις. Για τις μεγάλες αποστάσεις μετράνε μια τριχιά και σημειώνουν πόσες οργιές είναι, συνήθως μια τριχιά έχει 9-10 οργιές. Όσο πιάνει η οργιά του ανθρώπου τόσο είναι και το μπούι του. Οι στέρες για το νερό έχουν βάθος 8-9 οργιές. «Κατέβηκε το νερό μισή οργιά». Πολύ χρησιμοποιούν την οργιά στην υφαντική για να μετράνε το διασίδι, το στημόνι κλπ.

Πόδι (το) = Όσο διάστημα πιάνει η πατούσα του ποδιού. Μετράνε με τα πόδια μικρές αποστάσεις.

Πλόχειρο (το) = Μέτρο χωρητικότητας όσο πιάνει στην παλάμη του ο άνθρωπος άμα την κλείσει. Με τα πλόχειρα μετράνε το αλεύρι για να κάνουν το ψωμί. Το ρύζι για τη σούπα. Ένα πλόχειρο αντιστοιχεί για κάθε άτομο στην οικογένεια. Αν μια οικογένεια έχει πέντε άτομα,

πέντε πλόχειρα ρύζι θα ρίξει η νοικοκυρά στην κατσαρόλα.

Σποριά (η) = μέτρο επιφανείας για τα χωράφια. Το χωράφι μετά τη σπορά το χωρίζουν σε ίσα παραλληλόγραμμα κομμάτια με αυλακές στη μέση, αυτά λέγονται σποριές. Ένα στρέμμα έχει —ανάλογα με την εδαφική κατάσταση του χωραφιού— σποριές. «Ήταν βαρύ το χωράφι» και μας απόμ'ε μία σποριά», δηλ. δεν οργώνονταν εύκολα γιατί ήταν λαμπερό.

Στρέμμα = μέτρο επιφανείας, βρίσκουν την πλευρά του μετρώνας 35 βήματα. Δυο στρέμματα είναι ένα μερόκαμα.

Ταγάρι (το) = Μέτρο βάρους, 20 οκάδες. Το χρησιμοποιούσαν για τα γεννήματα.

Φκιέντρα (η) = η βουνκέντρα (μακρύ ξύλο ως δυο οργιές με αιχμή στη μια άκρη για να κεντώ βόδια στο όργωμα) μέτρο μήκους και το χρησιμοποιούν συνήθως για να υπολογίζουν την απόσταση του ήλιου από τη «μάννα» τη Δύση. «Θέλει ο ήλιος να βασιλέψει δυο φκιέντρες», «Ανέβηκε ο ήλιος μια φκιέντρα».

Φόρτωμα (το) = μέτρο βάρους ως 100 κιλά. Το βάρος που μπορεί να σηκώσει ένα άλογο όταν το φορτώσουμε. Το μισό φόρτωμα είναι μια μεριά.

Φουρκί (ένα φουρκί) = η απόσταση μεταξύ του αντίχειρα και του δείκτη όταν είναι τεντωμένα, μέτρο για μικρές αποστάσεις, το χρησιμοποιούν περισσότερο για τα πλεκτά. «Έπλεξα ένα φουρκί», «Θέλω ως τη μασχάλη δύο φουρκιά».

Χεριά (η) (μια χεριά, δυο χεριές) για να μετράνε την ποσότητα σε βλαστούς λεπτούς από φυτά που κόβουν. Δηλαδή όσο πιάνει το χέρι μας, η παλάμη «Μάζεψα δυο χεριές ρίγανη» «Μια χεριά μακεδόνη» (= μαϊντανό).

Χούφτες (οι) = μέτρο χωρητικότητας, όσο πιάνουν οι δυο παλάμες μας ενομένες με βαθύλωμα προς τα μέσα για τη μέτρηση στερεών, «Δέκα πέντε χούφτες σ'όρι», «Μια χούφτα αλεύρι», «Χούφτες χρυσάφι», «Με τις χούφτες τάβαζαν τα λεφτά» (= χρήματα).

II. ΟΙ ΜΟΝΑΔΕΣ ΧΡΟΝΟΥ

Σημειωτικά γεγονότα στη ζωή των λαών, ιστορικοί σταθμοί αποτελούν και για μας αφετηρίες για να λογαριάζουμε τα χρόνια και μάλιστα τότε που δεν ήταν ημερολόγια και τ' άλλα μέσα.

Άμα θέλουμε να δείξουμε πόσο παλιό είναι ένα εργαλείο, λέμε «από τον καιρό που βγήκε το ρύζι».

«Χρόνια και ξαμάνια» (= τα χρόνια που ζούσαν οι προπαππούδες μας).

«Τον καιρό που κτίστηκε η Πόλι» (= έναρξη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας).

«Το τούρκικο» (= η περίοδος μετά την άλωση της Κων/λεως, Τουρκοκρατία).

«Το '12», «το '22», «το '40». Μεγάλα ιστορικά γεγονότα της ζωής του Έθνους μας είναι οι μονάδες χρόνου στο στόμα του λαού μας.

«Χρονιές» (όλο το χρόνο).

«Δεκατρία φεγγάρια» (= ένας χρόνος). «Δώδεκα μήνες δεκατρία φεγγάρια».

«Μια ζωή» (= 60-80 χρόνια).

«Εξάμηνο». Για ένα εξάμηνο κανονίζεται ο τζομπάνος, ο ντραγάτης (= αγροφύλαξ), νοικιάζονται τα χωράφια.

Τρίμηνο (= οι τρεις μήνες - το μισό εξάμηνο) χρησιμοποιείται για τις γεωργικές εργασίες.

«Δώδεκα ζευγάρια ώρες» (= το 24ωρο) λέγεται όταν κανείς αργεί στην εργασία του.

«Μερόκαμα» (= το 8ωρο εργασίας ενός εργάτου τεχνίτου κλπ. Το ημερομίσθιο).

«Πουρνό» (= το πρωί).

«Κολατσί» (= η ώρα μεταξύ 9.30-10 πρωινής).

«Γιόμα» (= το μεσημέρι, ώρα φαγητού).

«Κοντοδειλινό», «δειλινό ή ηλιοβασιλέμα, σούρουτο, βραδάκι» «με τα πρώτα κοκάρια» (= μεσάνυχτα).

«Στο λεφτό» (= σύντομα).

Πολλοί (οι γεροντότεροι) πηγαίνουν «με το παλιό» (= διατηρούν το παλιό ημερολόγιο και κανονίζουν μ' αυτό μόνο τον καιρό χωρίς να αντιδρούν στα γενικά παραδεκτά.

Σ.Θ.

Στο Μοναστήρι του Ρογκοβού στις 24 Ιουνίου 1999

«...Και το Μοναστήρι του Ρογκοβού, ιστορικό, θαυματουργό, αιώνιο με μια ζωή 950 χρόνων, στέκει ολόρθο πάνω απ' τους ασκόλαστους γκρεμούς του Βίκου, για να θυμίζει στους αιώνες των αιώνων, την απέραντη φροντίδα, τη σωστή σκέψη και την προσπάθεια, για κάτι ανώτερο, για κάτι μεγάλο των ταξιδεμένων προγόνων μας Ζαγορίσιων, για το Ζαγόρι, την προκοπή του και τη λευτεριά του...».

Είναι ένα μικρό εδάφιο από το βιβλιαράκι του διακεκριμένου δασκάλου από το Τσεπέλοβο, κ. Ευρ. Γιαννακού, που εξέδωσε «το ΖΑΓΟΡΙ μας» το 1985 με τίτλο «ΤΟ ΜΑΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΑΝΝΗ ΣΤΟ ΡΟΓΚΟΒΟ».

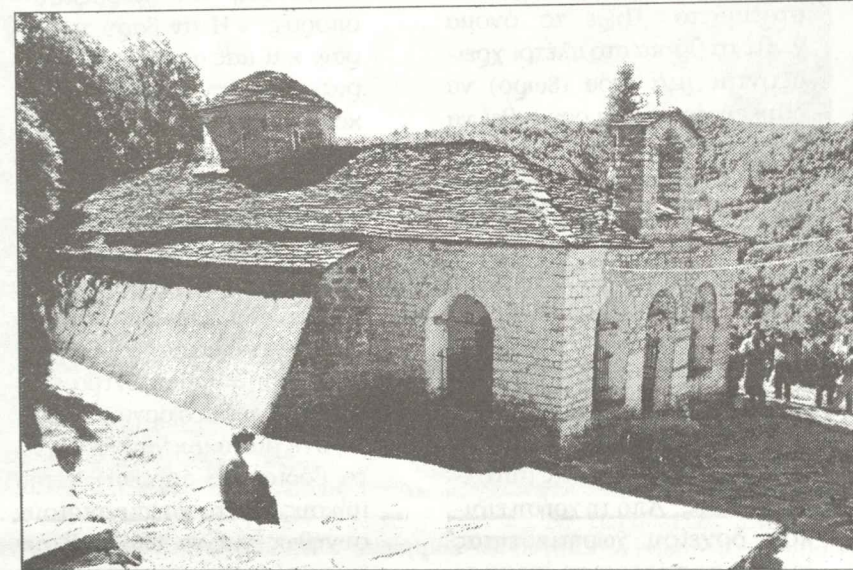
Διαβάζοντάς το πολλά μπορείς να μάθεις για το Μοναστήρι και την πολύ ενδιαφέρουσα ιστορία του, αλλά και για τη Χαράδρα του Βίκου, για το Σκπταριό (μια σπηλιά στο γκρεμό στα Ανατολικά του Μοναστηριού, που σε άγνωστη χρονική περίοδο κάποιος ή κάποιοι ασκήτευαν), για τη φιλοδοξία των ξενιτεμένων Ζαγορίσιων να ιδρύσουν αυτόνομη Ζαγορίσια Ηγεμονία, όπως το Μαυροβούνιο τότε, ουδέτερη και ανεξάρτητη με έδρα το Ρογκοβό κι ακόμη να ιδρύσουν το πρώτο Πανεπιστήμιο της Ελλάδας εκεί στο Μοναστήρι...

Αξίζει πραγματικά κάθε Ζαγορίσιος και επισκέπτης φθάνοντας εκεί ν' αναρωτηθεί πόσο μεγάλοι πατριώτες ήταν και πόσο αγαπούσαν τον τόπο τους αυτοί οι διακεκριμένοι Ζαγορίσιοι! Επί Αλή Πασά, στις αρχές του 18ου αιώνα, το 1815, είχαν σκεφθεί να ιδρύσουν Ομόσπονδη Αυτόνομη Ζαγορίσια Δημοκρατία με έδρα το Μοναστήρι του Αγιάννη του Πρόδρομου!! Κι ίσως θα το είχαν πραγματοποιήσει αν δεν επακολουθούσε τότε η Εθνική Παλιγγενεσία του 1821... Δεν μοιάζει με μια απίστευτη ιστορία;

Μ' αυτές τις σκέψεις κι αφού καιρέψα τους συγκεντρωμένους στο προαύλιο φίλους Ζαγορίσιους, μεταξύ των οποίων και το φίλο Δήμαρχο της περιοχής, μπήκα για μια ακόμη φορά και φέτος στον Ιερό Ναό του Αγίου Ιωάννη του Πρόδρομου στο Ρογκοβό, που από μακριά φαντάζει ο κοκκινωπός Τρούλος του κι ο Βυζαντινός ρυθμός του.

Εκτός από το καγιάτι, όπου και προμηθεύτηκα τα κεράια μου, βρέθηκα στη συνέχεια σ' ένα χώρο στο εσωτερικό του Ναού, που χρησίμευε μάλλον για «γυναικείο» και υπάρχουν δυο μανουάλια με άμμο, πολύ παλιά και πρακτικά για την περίπτωση.

Αμέσως μετά από μια στενή και χαμηλή πορτούλα βρέθηκα στο εσωτερικό του κυρίως Ναού, όπου και σε συνεπαίρνει ένα αίσθημα ευλάβειας και προσευχής, γιατί

Ο Ιερός Ναός του Αγίου Ιωάννη του Πρόδρομου στο Ρογκοβό. Φωτό Κ.Δ.Χ.

όλα εκεί μέσα εμπνέουν το σεβασμό και την ταπείνωση.

Το σύνολο του εσωτερικού του Ναού, οι τοίχοι, οι τέσσερες κολώνες που στηρίζουν τον τρούλο, το εσωτερικό του τρούλου με τον Παντοκράτορα, παντού με περίτεχνες βυζαντινές αγιογραφίες καμωμένες από χέρια εμπνευσμένων καλλιτεχνών αγιογράφων. Και καθώς προσπαθείς να προχωρήσεις πιο μέσα ανάμεσα από το συναγμένο και στριμωγμένο πλήθος των πιστών, η ψαλμωδία ευφραίνει την ψυχή σου, τα κεράκια στα δυο μικρά (μανουάλια, το σχετικό ημίφως, όλα δημιουργούν μυστικοπάθεια, που μεγαλώνει και φθάνει στο κατακόρυφο, όταν υψώνοντας το βλέμμα σου ίσια μπροστά αντικρύξεις τον ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο, τα αναμμένα καντηλάκια που κρέμονται μπροστά από τις ωραίες Βυζαντινές εικόνες. Μεγάλες εικόνες του Χριστού και της Παναγίας καθώς και του Τίμιου Ιωάννη του Πρόδρομου, η θαυματουργή, που ξεχωρίζουν και διακρίνονται. Αλλά κι οι μικρές εικονίτσες του τέμπλου καθώς και σε

δυο μικρά αναλόγια με τα επιγραμμένα καντηλάκια αναμμένα, δεξιά και αριστερά από την Ωραία Πύλη τραβούν την προσοχή και το Σεβασμό στον ιερό χώρο.

Μεγαλόπρεπος ο Θρόνος του Ηγούμενου, το Δεσποτικό, δεξιά μας και δίπλα το αναλόγιο για τους ιεροψάλτες.

Έξι ιερείς με τημνητική παρουσία του Πανοσιολογιώτατου Αρχιμανδρίτη κ. Χρυσόστομου χοροστάτησαν και λάμπρυναν τη Μεγάλη

Γιορτή για το «Γενέσιον του Ιωάννη Προδρόμου και Βαπτιστή» ενώ στο αναλόγιο πέντε ιεροψάλτες με συντονιστή τον καλλίφωνο φίλο μου Δημήτρη (Μαργαρίτη), ανάεμπαν τις θείες μελωδίες τους και δονούσαν τα θεμέλια και το εσωτερικό του Ιερού Τεμένους, αλλά και τον εσωτερικό μας κόσμο.

Ο Άγιος Ιωάννης, ο Τίμιος Ιωάννης, ο Βαπτιστής, στη μνήμη του οποίου ο λαός μας έκτισε πολλούς Ναούς, αφιερωμένους στη Χάρη του. Οκτώ ξεχωριστές «μέρες μνήμες» το χρόνο καθόρισε η εκκλησία μας στον Πρόδρομο και Βαπτιστή Ιωάννη.

Στο μοναστήρι του Ρογκοβού γιορτάζεται το «Γενέθλιον» στις 24 Ιουνίου και η «Αποτομή» της κεφαλής στις 29 Αυγούστου.

Με ωραία και απλά λόγια ο Παν/τος Χρυσόστομος έκανε σύντομο κήρυγμα για τον «Τίμιο» Ιωάννη κι ήταν πολύ γλαφυρός, ώστε με ιδιαίτερη προσοχή τον ακούσαμε.

Στους μικρούς αυτούς Ναούς και τα εξωκλήσια, όπως έχω γράψει κι άλλες φορές, χωρίς μικρό-

φωνα και ηχεία μπορεί να παρακολουθήσει κανένας αλλά και να απολαύσει με κατανύξη τη Θεία Λειτουργία.

Επακολούθησε στο προαύλιο Αγιασμός και το μοίρασμα του Αντίδωρου.

Θα σημειώσω ότι την παραμονή της γιορτής, είχε γίνει ο Μέγας Εσπερινός κι η Αγρυπνία με τη θρόνα προσέλευση προσκυνητών από τα γύρω χωριά και κυρίως το Τσεπέλοβο, στη δικαιοδοσία του οποίου ανήκει το Μοναστήρι.

Μετά τον Αγιασμό, στη μεγάλη «κρεβάτα» του Μοναστηριού ο Εφτέρης Σιαρέας με την κομπάρσο του διασκεδάσε τους μερακλήδες στο χορό και το γλέντι μέχρι τις απογευματινές ώρες, ενώ ο Κώστας (Ζησιδής) στην πίσω πλευρά είχε οργανώσει μικρή καντίνα και πρόσφερε νοστιμότητα συνδησίου και μπίρες.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφερόμουν στον σεικίτσο Βασίλη (Χρηστάκο) καθώς και τη Βασιλίσσα (Βούρβο), που με ιδιαίτερη ενδιαφέρον φρόντισαν να έσοι όλα στην εντέλεια για τη γιορτή, αλλά και εθελοντικά προσφέρουν υπηρεσίες τους τώρα στο Μοναστήρι.

Να μου επιτραπεί ότι να σταματώ, αλλά να ευχηθώ να γίνουν αυτά τα λίγα που γράφω πιο πάνω, όσοι μπορούν, από όλα τα χωριά του Ζαγορίου και τα Γιάννια να επισκεφθούν σε μια γιορτή στο Μοναστήρι του Ρογκοβού, που πραγματικά είναι κάτι το μοναδικό και θα τους μείνει μια αξέχαστη εμπειρία...

Και θα τελειώσω με μια μικρή περιγραφή από το Συναξάρι των Αγίων της αείμνηστης δημοσιογράφου Αγγελικής Δαμάσκου για τον Τίμιο Πρόδρομο, ό,τι εγκάρδια και αν πούμε είναι μηδαμινά συγκριθού με τη φράση του Χρυσόστομου:

«Ουκ εγγίγεται εν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ιωάννου του Βαπτιστοῦ», δηλαδή, καμιά γυναίκα δεν γέννησε, μεταξύ των ανθρώπων, κανένα μεγαλύτερο από τον Βαπτιστή...

Γιάννινα 30 Ιουνίου 1999

Κώστας Δημ. Χριστοδωρίδης

Υ.Γ. Στα γραφεία του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας» υπάρχουν αποθέματα του βιβλιαράκι του κ. Γιαννακού.

ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Την Κυριακή 4 Ιουλίου ο Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου διοργάνωσε στο Γρεβενίτισημνή γιορτή στη μνήμη των θυσιών και των παθών του

Μετά το τέλος της δοξολογίας, συνεχίστηκε στο «Πετριδίειο» οίκημα κατάλληλα διακοσμημένο που σε μετέφερε νοερά στα ηρωικά και

χωριού αλλά και ολόκληρου του Α. Ζαγορίου, κατά τη διάρκεια της Ναζιστικής Κατοχής.

— Γιορτή οφειλόμενη, γιατί πράγματι το κομμάτι αυτό του Ζαγορίου μας, πλήρωσε βαρύ τίμημα με υλικές κατα-

σκληρά εκείνα χρόνια, με σύντομο χαιρετισμό του Δημάρχου του Α. Ζαγορίου κ. Σωτήρη Σπυριδάκη.

— Ακολούθησε η πανηγυρική ομιλία από το Χρήστο Ρογκότη, με λεπτομερή αναφορά στα γεγονότα εκείνης

στροφές και ανθρώπινες ζωές.

της εποχής.

— Η εκδήλωση άρχισε με δοξολογία στην εκκλησία του χωριού, χοροστατούντες του σεβ. Μητροπολίτη Ιωαννίνων Θεοκλήτου.

— Ήταν μια ομιλία-κραυγή. Κραυγή πόνου και περηφάνιας. Πόνου για την εγκατάλειψη και την αδιαφορία 50 και πάνω χρόνων, από πλευράς της επίσημης Πολιτείας,

για τα χωριά αυτά που έγιναν ολοκαύτωμα. Και περηφάνιας για ότι ο τόπος αυτός έκανε για την πατρίδα, χωρίς μεμφίμοιρους υπολογισμούς, όπως τόνισε ο ομιλητής, που έζησε από πρώτο χέρι τα γεγονότα εκείνα, 14χρονο παιδί τότε.

— Έτσι εξηγείται και η μεγάλη συναισθηματική φόρτιση που αβίαστα ξεχειλίζει από την ομιλία του, όταν γυρνούσε τη μνήμη του στις μέρες εκείνες.

— Όποιος διάβασε το βι-

γιασθέντων από τους Γερμανούς και κατάθεση στεφάνου από τους επισήμους.

— Η εκδήλωση τελείωσε με πλουσιοπάροχη δεξίωση κάτω από τον βαθύσκιοτο πλάτανο όπου και το τουριστικό κέντρο της κυρίας Φρειδερίκης Μότση και του συζύγου της με άποψη καθ' όλα περιποίηση.

— Τίμησαν την εκδήλωση, εκτός του σεβασμιώτατου Μητροπολίτη, ο Νομάρχης Ιωαννίνων κ. Ν. Ζαριπαλάς, οι βουλευτές κ.κ. Ε. Μαλέ-

βλίο «Το Γρεβενίτι στην Αντίσταση», που τελευταία ο ίδιος έγραψε, δεν μπορεί παρά να συμμεριστεί το συγκινησιακό του ξέσπασμα. Μέσα στις μνήμες του κι ο θάνατος του γιατρού πατέρα του λίγο πριν την απελευθέρωση, από εξανθηματικό τύφο, κουράζοντας τους ασθενείς του... Γι' αυτό και συγχωρούνται και κάποιες υπερβολές ή και αιχμές που αφορούσαν άλλα χωριά του Ζαγορίου, που η τύχη τους στάθηκε πιο ευνοϊκή από εκείνη του Α. Ζαγορίου.

— Έτσι από φέτος η 4η Ιουλίου καθιερώνεται πλέον ως γιορτή μνήμης του Ανατολικού Ζαγορίου.

Β.Τ.

— Μετά το τέλος της ομιλίας τους, έγινε επιμνημόσυνη δέηση στο Μνημείο των σφα-

Υ.Γ. Οι φωτογραφίες είναι του κ. Γιαννακού.

Νέα του τόπου μας

ΕΝΑ ΑΚΟΜΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΤΕΚΙ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ (ΔΙΚΟΡΦΟ)

Όμορφο και φιλόξενο το περιβάλλον του νέου καταστήματος που απέκτησε εδώ και έξι περίπου μήνες το γραφικό Δικόρφο.

Στην πλατεία του χωριού με θέα μια από τις ωραιότερες καταπράσινες τοποθεσίες του Ζαγοριού και σε ένα παραδοσιακό, παλιό οίκημα διαμορφωμένο εσωτερικά, κατάλληλα στεγάζεται το επωνομαζόμενο «Μεσαριά» νέο αυτό κατάστημα.

Το κτίριο είχε δοθεί ως δωρεά, πριν από ορισμένα χρόνια στην κοινότητα Δικόρφου, από την ιδιοκτήτρια Αφροδίτη Βόλγα εις μνήμην του γιου της, γιαντού στην Αθήνα. Η κοινότητα με τη σειρά της, ύστερα από σκέψη, κατέληξε να το ανακαινίσει με σκοπό να το χρησιμοποιήσει ως εστιατόριο.

Θα ήθελα στο σημείο αυτό να αναφερθώ στους συντελεστές της ανακαίνισης αυτής, στους αγαπητούς φίλους αρχιτέκτονες Γιώργο και Άγγελο Χ. Παπαγεωργίου που αφιλοκερδώς προσφέρθηκαν να εκπληρώσουν τη σχετική αρχιτεκτονική μελέτη και να τους ευχαριστήσω θερμά για τον καθοριστικό τους ρόλο. Η προσφορά τους όμως, και λιπούμαι που αναγκάζομαι να το θίξω εδώ, δεν έχει μέχρι τώρα γίνει γνωστή ούτε έχει επισημανθεί από την απελθούσα κοινοτική αρχή. Τέτοιες παραλείψεις δεν αρμίζουν, πιστεύω, στην εκλεπτυσμένη συμπεριφορά του Ζαγοριού της προσπάθουν μάλλον χαρακτηρισμούς όχι και τόσο κολακευτικούς.

Πάντως, για να επανέλθω, το κτίριο έχει μελετηθεί άρτια και έχουν λυθεί βασικές λεπτομέρειες κυρίως σε ό,τι αφορούσε τους βοηθητικούς του χώρους και βεβαίως η πορεία των εργασιών οφείλεται εξ ολοκλήρου στη φροντίδα μελών του νέου κοινοτικού συμβουλίου και της κοινοτικής αρχής.

Οι δύο όροφοι της «Μεσαριάς» καλαισθητά διακοσμημένοι εναρμονίζονται με την παράδοση αλλά και τη Ζαγορίσια νοικοκυροσύνη.

Στον πρώτο όροφο ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το αναψυκτικό του, το ποτό του ή τον καφέ και το γλυκό κουταλιού φτιαγμένο από την ίδια την ιδιοκτήτρια κ. Ρούλα Νούση, ενώ, στον δεύτερο όροφο στις δύο εναέριες και ευήλιες αίθουσες μπορεί να απολαύσει πέρα από το μαγευτικό καταπράσινο τοπίο σε δύο διαφορετικούς προσανατολισμούς, την άψογη εμφάνιση του χώρου, την ευχάριστη ατμόσφαιρα την διακριτική παρουσία των οικοδομημάτων και τα υπέροχα γευστικά εδέσματα του μαγαζιού. Ζαγορίσιες πίτες, λαχανόπιτες, αλευρόπιτες, κοτόπιτες —οι τελευταίες έχουν επαινεθεί από πολλούς εξαιρετικά— τυρόπιτες, πεντανόστιμα μαγειρεμένα φαγητά, ορεκτικά διάφορα με φροντισμένη παρουσίαση, αλλά και καλοψημένα κρεατικά και πουλερικά αποτελούν το καθημερινό μενού. Όλα φυσικά τα πιάτα μπορούν να συνοδευτούν από μεγάλη ποικιλία κρασιών ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός. Βέβαια ο πελάτης με ιδιαίτερες γευστικές απαιτήσεις μπορεί να ικανοποιηθεί αν προηγουμένως τηλεφωνήσει στα τηλέφωνα 0653/71010 και 71925. Οι λάτρες της φύσης και της καλής παραδοσιακής κουζίνας μπορούν λοιπόν ανεπιφύλακτα να επισκεφτούν το Δικόρφο και να ευχαριστηθούν από τη ζεστή φιλοξενία και την άμεση εξυπηρέτηση των μελών της οικογένειας Παντελή Νούση που αποτελούν τους ιδιοκτήτες της «Μεσαριάς». Σας ευχόμεθα και από εδώ καλές δουλειές.

Κατερίνα Ζαρίδη

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

Στιγμιότυπο από την εκδήλωση στη μνήμη Αγγελικής Παπάζογλου που έγινε στις 20 Μαΐου 1999 στο γραφικό εξωκλήσι Αγίου Νικολάου Βίτσας.

Λεπτομέρεια ρεπορτάζ και ομιλία του κ. Δημητρίου Γιαννί, δημοσιεύσαμε στο τεύχος Ιουνίου.

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΣΤΙΣ 31 ΤΟΥ ΜΑΗ 1999 ΣΤΗΝ ΕΛΑΤΗ

Στην κορυφή ενός λόφου, στα Νοτιοανατολικά του οικισμού οι παλιοί Μπουλτσιώτες έκτισαν το εξωκλήσι της Αγίας Τριάδας. Στο μικτό δάσος μαύρης πεύκης, ελάτης, δρυός, αγριοφουντουκιάς, κέδρων και άλλων πλατυφύλλων, ξεχωρίζει το λιθοκτιστό και σκεπασμένο με μαυρόπυλα κτήρι με τις τέσσερες συμμετρικές και κομψές τετράγωνες κολώνες, που στήζουν το ευρύχωρο χαγιάτι.

Εκεί κοντά στο εκκλησάκι και το παραδοσιακό καμπαναριό με την καμπάνα του, που έκπασε ο αξέχαστος φίλος Κώστας Φερούκας.

Ακόμα ο Κώστας στην παρυφή του δρόμου προς το εκκλησάκι, έκτισε και μια παραδοσιακή βρύση, που με μια μικρή παροχή από το δίκτυο υδροσέως εξασφάλισε νερό για τους περαστικούς και τους εκκλησιαζόμενους.

Το εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας. Φώτο Κ.Δ.Χ.

Καθώς πλησιάζεις στην Αγία Τριάδα, σκλώνοντας το βλέμμα σου δεξιά προς τα πάνω, θαυμάζεις την καταπράσινη ανηφορική πλαγιά, που ακουμπάει ψηλά στον ουρανό κι αντίστοιχα αριστερά σου αντανάευσε όλο το Κεντροδίκτο Ζαγόρι, τις επάλληλες βουνοκορφές και χαραδρώσεις της Τύμφης και τους γκριζοκόκκινους βράχους, που τελειώνουν και χάνονται στον ορίζοντα.

Εγώ έφθασα, τη μέρα της γιορτής, σχετικά νωρίς και καθώς άναβα στο κενό μου (είχα και παραγγελίες), άκουσα μέσα μια αρμονική ψαλμωδία καλλιφωνής χορωδίας. Και πραγματικά προσκυνώντας τις εικόνες είδα στο αριστερό τους δύο καλούς μου φίλους και διακεκριμένους ψάλτες από τους Ασπραγγέλους, το Μιχάλη (Φωτόπουλο) και το Φρίξο (Τσολάκη), που σε λίγο συμπληρώθηκαν από τον επίσης καλλίφωνο Πανωσουδενιώτη Γιώργο (Δούβλη) και τον βιρτουόζο του κλαρίνου Γρηγόρη (Καψάλη) με τη μεταλλική του φωνή.

Περιοιμημένο εκκλησάκι με στασίδια καινούργια, απλό αναλόγιο δεξιά κατακάθαρο, ώστε με το μικρό του πολυέλαιο, τα αναμμένα καντηλάκια, τη τέμπλα και τις εικόνες του, να ικανοποιεί και να δημιουργεί αισθητά αποτελεσματική κατανύξη και προσευχή.

Δεν άργησε να γεμίσει από πλήθος προσκυνητών, που έφθασαν εκεί από πολλά χωριά του Ζαγοριού κι υπολόγισα ότι στο μικρό χώρο της εκκλησίας θα συνωστίζονταν γύρω στα εκατόν πενήντα άτομα κι άλλα τόσα, ίσως και περισσότερα στον προαύλιο χώρο.

Δεν θα μακρυγορήσω, αλλά θα ομολογήσω, ότι ακούγοντας την ωραία ψαλμωδία της εκλεκτής χορωδίας με την άψογη χοροστασία των δυο ψαλτών, ήταν από τις περιπτώσεις, που εύχεσαι να μην τελειώσει...

Ο Χαρίλαος, επιτρόπος στην εκκλησία, όπως μου είπε πρώτη φορά εδώ τόσο κόπο στην λειτουργία της Αγίας Τριάδας.

Επακολούθησε ο αγιασμός στο προαύλιο, κάτω από τη σκιά μιας αιωνόβιας βολανιδιάς, όπως τη λένε στο χωριό και άλλων δασικών δένδρων. Η εκκλησιαστική επιτροπή πρόσφερε σε όλους το καθιερωμένο λαοκομικό. Αφθονοί κι μεζέδες και τα ποτά στην πλατεία του χωριού, όπου έγινε το πανηγύρι με την κομπανία του Καραγιάννη από την Πετσάλη μέχρι τις πρώτες ώρες κα συνεχίστηκε και το άλλο βράδυ.

Κι η καθιερωμένη ευχή: «Και του χρόνου νάμαστε όλοι καλά...».

Και μια σημαδιακή είδηση: Σήμερα επιτέλους αναγγέλθηκε από τον αντισυνταγματάρχη Γεν. Γραμματέα του ΝΑΤΟ «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ». Ο Μεγαλόδυναμος να μας βοηθάει!!!

Γιάννινα, 10 Ιουνίου 1999

Κώστας Δημ. Χριστοδούλου
Από το Μικρό Πάπιγκο

Νέα του τόπου μας

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ

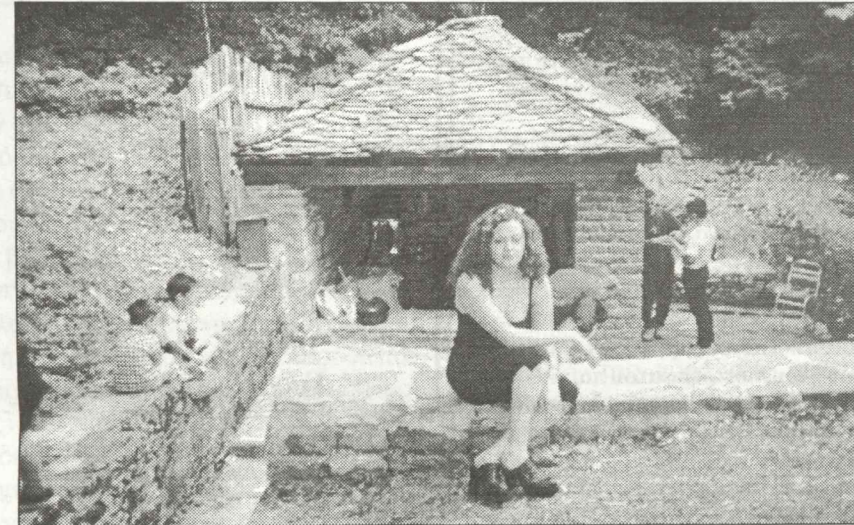
Το Ζιαφέτι στη Λεπτοκαρυνά στις 10 Ιουλίου 1999

πτοκαρυνάς, κυριολεκτικά μέσα στο δάσος.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφερθώ στην εξαιρετική φιλοξενία που μας επιφύλαξε ο Κώστας (Βαβαρέκος), η γυναίκα του και οι συγγενείς του με τσίπουρο, μπύρα και εκλεκτούς μεζέδες.

Φθάνοντας λίγο αργότερα στο χώρο όπου ο Εκπολιτιστικός Σύλλογος της Λεπτοκαρυνάς, με την πρωτο-

καθώς ανεβαίνουμε, σε αναβαθμίδες και παρές-παρές ένα πολύχρωμο πλήθος ανθρώπων, άνδρες, γυναίκες, παιδιά και κοπέλλες, καλοντυμένοι με τα γιορτινά καλοκαιρινά τους, καθισμένοι σε τραπέζια με καθίσματα και άνεση, απολάμβαναν μια εξαιρετική ποικιλία εδεσμάτων (πίτες, λογιών-λογιών, πικάντικους μεζέδες, γίγαντες μπριάμι, κεφτέδες, τυριά διάφορα), που συνοδεύονταν με γνή-

Η βρύση Ρουσάντινη. Φώτο Κ.Δ.Χ.

βουλία του δραστήριου και ευγενικού Προέδρου του, είχαν οργανώσει το ΖΙΑΦΕΤΙ, έμεινα κατάπληκτος από αυτό που έβλεπα τα μάτια μου.

Σε μια κατάφυτη χαράδρα, μέσα στο μικτό δάσος πλατυφύλλων από τεράστια δρυοδένδρα, σφενδάμια δυο-τριών ειδών που συναγωνίζονται τα πρώτα, υπόροφος πρεμνοφυούς νεοφυτείας και πώδης βλάστηση καταπράσινη, ενώ στο χαμηλότερο σημείο ένα μικρό παραδοσιακό κτήριο, όπου από ένα λαξευτό κανούλι τρέχει ασταμάτητα καθαρό, γάργαρο και κατάψυκτο νερό, που «ευφραίνει καρδιάς ανθρώπων», η περίφημη βρύση «Ρουσάντινη».

Σε μια έκταση επικλινή, αριστερά

στο ντόπιο τσίπουρο, ρετσίνα και μπύρες παγωμένες, χάρη στην καντίνα που είχε οργανωθεί για την περιστάση.

Όλα αυτά τα εδέσματα παρασκευασμένα και προσφορά από τις νοικοκυρές του χωριού είχαν σερβιρισθεί στο πεζούλι της Βρύσης σε πλαστικά πιατάκια μιας χρήσης. Γράφω αυτές τις λεπτομέρειες για να δείξω πόσο τέλεια είχε οργανώσει την εκδήλωση ο Σύλλογος.

Στη Λεπτοκαρυνά έχω πάει πολλές φορές κι έτσι τόσο ο φίλος Πρόεδρος του Συλλόγου, όσο κι ο πατέρας του και άλλοι γνωστοί μου κόνεραν θερμή υποδοχή, αλλά μια ακόμη ευχάριστη έκπληξη για μένα ήταν η παρουσία εκεί της κ. Ευτέρπης, της αδελφής του κ. Βασίλη Φαντίσιου, που αγκαλιάστηκα με αγάπη και αμοιβαία συγκίνηση.

Διέκρινα αμέσως σε ένα τραπέζι

τους εκπροσώπους της Πολιτείας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και να μου επιτραπεί να αναφέρω τα ονόματα του βουλευτή κ. Αντ. Φούσα, του Δημάρχου κ. Γαβριήλ Παπαναστασίου, του Δημ. Συμβούλου κ. Μπούρα, των Δημ. Συμβούλων κ. Γιώργου Κουσιουρή, Γιώργου Γερογιάννη, Σπύρου Καραγιάννη, Γιάννη Καλύβα καθώς και των φίλων Αργύρη, Αντώνη

και του Μιχάλη Δάγλα από τους Ασπραγγέλους. Ακόμη θ' αναφέρω τον βιρτουόζο του κλαρίνου, τον Κούλη, που ξέρε να διασκεδάσει τον καθένα με τον τρόπο του και τα χούγια του, τον Κίμωνα δεξιότεχνη στο ντέφι από τους Φραγκάδες, τον Πάνο με το υπέροχο τραγούδι του και το Στέργιο (δευτερό) κλαρίνο.

Με τη δεξιότεχνη τους, το συντονισμό και το κέφι τους δημιουργούσαν μια ξεχωριστή πανηγυρική ατμόσφαιρα, που σίγουρα μάγεψε όλους μας, αλλά πιστεύω και τα πουλιά και τα ζώδια του δάσους, που ήταν κρυμμένα στις πυκνές φυλλωσιές των δένδρων και στις κρυψώνες τους, καθώς θα 'κούγαν με κατάπληξη στον τόπο τους τις μελωδίες της παρέας του Κούλη...

Ο χορός είχε στηθεί στα καλά κι εναλλάσσονταν χορευταράδες άνδρες και γυναίκες, που χόρευαν παλιά Ζαγορίσια τραγούδια, αλλά και μερικά του συρμού, όπως εξελίχθηκε σήμερα η Δημοτική μουσική.

Την παράσταση στο χορό έκλειψε ο Βουλευτής κ. Φούσας, αλλά να που τον ξεπέρασε κι αυτόν ο γιαντός αδελφός του, κι ήταν απόλαυση και συγκινητική η στιγμή που χόρευαν αντικριστά τα δυο αδέρφια...

Σε μια στιγμή, που έσερνε το χορό κάποιος φίλος από τα Γιάννινα, πιάστηκα κι εγώ για λίγο και χωρίς να το θέλω βρέθηκα, δεν ξέρω πως, μόνος μου μπροστά χορεύοντας ένα στρωτό Πωγωνίσιο. Θυμήθηκα που τον χορεύαμε το 1985 στη Δερβιτσιάνη της Βορ. Ηπείρου, όταν τότε, μετά το άνοιγμα της Κακαβιάς, είχαμε πάει μια ομάδα για 10 μέρες φιλοξενούμενοι της τότε Αλβανικής Κυβέρνησης.

Και βέβαια και με την επιμονή των φίλων της Λεπτοκαρυνάς και του Προέδρου του Συλλόγου μπήκα για τα καλά στο χορό κι έτσι έκανα κι εγώ τα τσαλίκια μου. Τι κάνει αλήθεια κι αυτό το ευλογημένο τσίπουρο!!

Η ώρα όμως πέρασε, άρχισαν να αποχωρούν οι γνωστοί της παρέας κι έτσι κι εγώ το αποφάσισα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να εκφράσω τα θερμά μου συγχαρητήρια στον Πρόεδρο και τα μέλη του Εκπολιτιστικού Συλλόγου, να ευχαριστήσω θερμά τους φίλους και γνωστούς που με τόσο καλωσύνη μας υποδέχθηκαν και μας περιποιήθηκαν και να τους ευχηθώ υγεία και τον χρόνο τους όλοι μαζί και καλύτερα... Ήταν πραγματικά μια πολύ επιτυχημένη εκδήλωση και η ιδέα της αναβίωσης αυτού του ωραίου εθίμου με τη σημασία που είχε στα ατέλειωτα χρόνια της σκλαβιάς και της Τουρκοκρατίας.

Θα ήταν παράλειψη να μην τονίσω, πόσο άριστη ήταν η επιλογή της θέσης, στη Βρύση Ρουσάντινη, μια μαγευτική τοποθεσία, κατάφυτη, προστατευμένη από την κόψη του καλοκαιριού, μοναδική στην περιοχή και καμάρι της Λεπτοκαρυνάς και των κατοίκων της...

Γιάννινα 12 Ιουλίου 1999

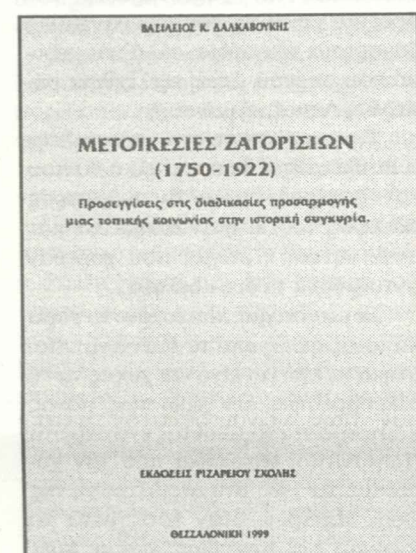
Κώστας Δημ. Χριστοδούλου

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΝΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Κυκλοφόρησε πρόσφατα ένα καινούργιο βιβλίο για το Ζαγόρι με τίτλο «**ΜΕΤΟΙΚΕΣΙΕΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ**» (1750-1922) από τις εκδόσεις της Ριζαρείου Σχολής για λογαριασμό του Πνευματικού Κέντρου «**ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ**».

Πρόκειται για μια επιστημονική μέλητη του συμπατριώτη μας καθηγητή Φιλολόγου-Ιστορικού κ. **Βασιλείου Κ. Δαλκαβούκη**, ο οποίος κατόρθωσε να καταγράψει με τον πλέον υπεύθυνο —μοναδικό θα λέγαμε τρόπο— ένα σπουδαίο κεφάλαιο της ιστορίας του Ζαγορίου, που αναφέρεται στις μετατοπίσεις των Ζαγορισιών μιας μεγάλης χρονικής περιόδου από το έτος 1750 ως το 1922 με ιστορικά ντοκουμέντα και

πλούσια βιβλιογραφία καθώς και την παράθεση, στο επίμετρο της εργασίας του —44— πινάκων με πλήρη και πολύ χρήσιμα στατιστικά στοιχεία.

Το έργο αυτό καταξιώνει το συγγραφέα σαν ένα σπουδαίο ιστορικό ερευνητή και συγχροτημένο πνευματικό άτομο με πολλές ικανότητες και ανησυχίες για την επιστήμη ενώ παράλληλα καθιερώνεται σαν ένας γνήσιος συνεχιστής της πολιτιστικής παράδοσης του Ζαγορίου, που όπως καταδεικνύεται είναι αστείρευτη.

Συχαίροντες τον κ. Β. Δαλκαβούκη για την προσφορά του αυτή στην επιστήμη και το Ζαγόρι του ευχόμαστε κάθε πρόοδο και να συνεχίσει να πορεύεται στα βήματα των Μεγάλων Ζαγορισιών Δασκάλων.

Στη συνέχεια παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από τον πρόλογο και τον επίλογο του βιβλίου του.

Σ.

α) ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία είναι το αποτέλεσμα μιας τετατούς —(1922-1995) σχεδόν— ερευνητικής και συγγραφικής ενασχόλησης με την Ιστορία του Ζαγορίου, μιας περιοχής «ιδιαιτέρου φυσικού και οικιστικού κάλλους», όπως συχνά προσδιορίζεται, αλλά και ιδιαιτέρων—και έντονων—προβλημάτων, όπως μπορεί να διαπιστώσει ακόμη και ο πιο καλοπροαίρετος επισκέπτης.

Στο βαθμό που η Ιστορία αποτελεί

Νέα του τόπου μας

γνώση, όχι μόνο ακαδημαϊκή αλλά και χρηστική, ιδιαίτερα όταν στοχεύει στην ανάδειξη των παραγόντων εκείνων που διαμορφώνουν το παρόν, πιστεύω πως η προσπάθειά μου αυτή κινείται σ' ένα πλαίσιο επανοποθέτησης των ζητημάτων που σχετίζονται τόσο με την πορεία του Ζαγορίου στο χρόνο, όσο και —ευρύτερα— με το ρόλο της Τοπικής Ιστορίας που ξεπερνά τα όρια του ιστοριοδικού ή βιογραφικού έργου. Το γεγονός ότι ο Τομέας Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ενέκρινε την εργασία αυτή ως πρωτεύουσα μεταπτυχιακή διατριβή, αποτελεί για μένα τόσο επιβεβαίωση των κόπων μου, όσο και σαφή ενθάρρυνση για τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων, ενός αποτελέσματος ανοικτού σε κάθε καλοπροαίρετη παρατήρηση και εποικοδομητική κριτική...

β) Επίλογος

Θα κλείσουμε σε μια γενικότερη παρατήρηση. Αντίληψη μας είναι πως η Ιστορία ξεπερνά τα στενά όρια της «επιστημονικής» δραστηριότητας στο πλαίσιο μιας «εργαστηριακής» λογικής. Το ιστορικό γεγονός και το υπόβαθρό του, η κοινωνική οργάνωση του απώτερου ή του πιο πρόσφατου παρελθόντος—σε τελική ανάλυση δηλ. οι κοινωνικές δομές που το παράγουν και το εξηγούν—δεν μπορούν να βρίσκονται έξω από εμάς. Αντίθετα τις κοιτάζουμε ως πεπιωθήσεις, ως αντιλήψεις, ως προκαταλήψεις, αν θέλετε, και καθορίζουν ως ένα βαθμό το ίδιο το δικό μας παρόν και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και ερμηνεύουμε τον κόσμο. Με αυτή την έννοια η Ιστορία είναι Πολιτική, είναι Σχολείο και Μαθητεία. Με αυτές άλλωστε τις ιδιότητές της μας επιβάλλει να έχουμε άποψη για το παρόν και το μέλλον αυτού του τόπου.

Αλλά το παρόν και το μέλλον του Ζαγορίου προμηνύονται δυσόλινα, όπως ίσως γενικότερα για την ελληνική και μάλιστα ακριτική επαρχία. Το πρόβλημα δεν είναι αναπτυξιακό—καλύτερα δεν είναι απλώς αναπτυξιακό: είναι πρόβλημα αντίληψης και χρήσης ενός χώρου με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Αν αυτά τα χαρακτηριστικά δεν καταγραφούν, δεν αξιολογηθούν και δε γίνουν αντικείμενο μιας ευρείας και γόνιμης συζήτησης σε συλλογικό επίπεδο, η οποία αντιμετώπιση δε θα ξεπεράσει το γνώριμο φαινόμενο της «χειρουργικής επέμβασης» των κάθε είδους «σωτήρων». Το Ζαγόρι δεν είναι μουσειείο—είναι ένας χώρος ζωντανός και τέτοιος πρέπει να παραμείνει. Είναι ένας χώρος που αξιοποίησε στο έπακρο την ιστορική συγκυρία μέσα από τις συλλογικότητες που ανέπτυξε, για να διαχειριστεί και να επιβάλει την ύπαρξή του. Αυτές τις συλλογικότητες, που σήμερα αγνοούνται και υπολειπούνται, οφείλουμε να θέσουμε σε κίνηση. Είναι ίσως ο μόνος τρόπος για να αφυγκραστούν την Ιστορία και να στοιχηματίσουμε για το μέλλον.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

Μπορείς να διαβάσεις δυο σειρές από ένα κείμενο και να καταλάβεις πως αυτός που τις έγραψε έχει στόφα λογοτέχνη. Μπορείς πάλι να διαβάσεις δέκα και πλέον τόμους ενός συγγραφέα και να νοιώθεις με σιγουριά πως ο συγγραφέας αυτός δεν έχει τη δωρεά του λογοτέχνη. Ίσως γιατί η **Πολύμνια** και η **Ερωτώ** δεν συμπαράστηκαν στη γέννησή του.

ΦΡΙΕΥ ΤΖΙΟΒΑ

Λιχνίσματα (αφηγήματα)

Γιάννινα 1999

Η φύση είναι συχνά πολύ σκληρή με τους ανθρώπους. Αν δεν υπήρχαν τα τάλαντα όλοι θα'ταν πρωταθλητές στο είδος τους. Από όποιο κείμενο του **Φριέου Τζιόβα** και να διαβάσεις δύο σειρές καταλαβαίνεις πως έχεις και κάνει με προικισμένο λογοτέχνη. Ο λόγος εδώ για τα **Λιχνίσματα**, την τελευταία συλλογή αφηγημάτων του. Ένα βιβλιαράκι με δώδεκα σύντομα, αλλά ιδιαίτερα πυκνά κείμενα. Ο συγγραφέας τους δεν τα χαρακτήρισε διηγήματα, θεωρώντας τα ίσως χρονικά ορισμένης εποχής και κοινωνίας.

Κίνητρο η νοσταλγία

Πράγματι τα γραφτά αυτά αναφέρονται στη δεκαετία του τριάντα—με εξαίρεση τρία κομμάτια που αντλούνται από τον εμφύλιο—και στο χωριό Δοβρά (σημερινό Ασπράγγελοι). Μνήμες θα έλεγε κανείς τη νεότητα του ποιητή. Μνήμες βέβαια, αλλά εκφρασμένες με λεπταίσθητο και προβληματισμένο καλόν. Γιατί είναι φανερό πως το ισχυρότερο κίνητρο, που έφερε στο φως αυτές τις σελίδες, υπήρξε η νοσταλγία. Η νοσταλγία για έναν κόσμο που χάθηκε οριστικά. Ταυτόχρονα όμως και η βαθιά γνώση πως ήταν ένας κόσμος υλικά φτωχότερος, από το σημερινό και ωστόσο ψυχικά πλουσιότερος. Ο καθένας έχει την ελευθερία της εκλογής, ο ποιητής για τον εαυτό του διάλεξε το «φτωχό» παρελθόν.

Τα κείμενα είναι δοσμένα από την οπτική γωνία ενός αφηγητή, που μας μιλάει σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο κι έτσι που να ταυτίζεται με το συγγραφέα. Χωρίς δεσμεύσεις από λογοτεχνικές συμβάσεις, περιγράφουν τις σκα-

νταλιές των εφήβων εκείνου του χωριού, τις εύθιμες αλλά και δραματικές κάποτε πλευρές της ζωής του χωριού. Όλα αυτά με τη γνωστή ανθρωπιά και τη στοργική στάση του συγγραφέα απέναντι στα ανθρώπινα. Είναι η πρώτη φορά, αν δεν κάνω λάθος, που συναντούμε σε κείμενα του Τζιόβα αυτή τη σύνθεση του φαιδρού με το δραματικό.

Ο λογοτεχνικός χαρακτήρας

Είπα ότι τα «Λιχνίσματα» είναι γραμμένα ελεύθερα, χωρίς να ακολουθούν σαφείς λογοτεχνικές συμβάσεις. Μολταύτα πρόκειται για κείμενα λογοτεχνικού χαρακτήρα, όχι από τη μεριά των συμβάσεων, αλλά της ποιότητάς. Η ειλικρίνεια με την οποία είναι δοσμένα, η ευαισθησία, ο προβληματισμός και η παιδεία την οποία προσιύτουν, συνιστούν ένα πρώτο συστατικό της ποιότητάς τους. Μαζί και η συνθηματική ένταση που συνεπάγεται η νοσταλγία για τα ανεπαλήθερα χρόνια της νεότητάς.

Από τ' άλλο μέρος έχουμε ένα λογοτεχνικό, δουλεμένο και λιτό κατά τρόπο υποδειγματικό. Λες και ο συγγραφέας επιδίωξε και πέτυχε να ανταποκριθεί ο λόγος του στην εντιμότητα, τη διαύγεια και την οικονομία του φυσικού περιβάλλοντος που γνώρισε στα παιδικά του χρόνια. Όπως και να'χει το πράγμα, το σίγουρο είναι ότι τα κείμενα αυτά είναι γραμμένα από τέτοιο επίπεδο συγγραφικών προϋποθέσεων, που αυτό το θέμα αποκτούν οντότητα λογοτεχνικών πραγματώσεων. Ακόμα κι όταν το θέμα φαίνεται κάπως ελαφρύ, ακόμα κι τότε, οι συσχετίσεις και οι προποθέσεις με τις οποίες υφαινόταν τα αποτελούν σε αντίστοιχη βάση.

Αν θελήσουμε να αναζητήσουμε με πεντάμηνη τα κείμενα των «Λιχνισμάτων» —τέτοιες βεντάλιες σχηματίζονται και των ώρων των λιχνισμάτων— αλάνια όταν φυσούσε αέρας—και τοποθετήσουμε στη μία άκρη το πιο σταλτικό κομμάτι και στην άλλη το πιο δραματικό, θα είχαμε στη μια πλευρά τη «**Ολβία μνήμη**» και στην άλλη τη «**Θη του Ριγολέτου**». Το πρώτο είναι μια αφήγηση διαποτισμένη με το συνάμα και την τρυφερότητα μιας ολβια μνήμης. Μνήμη ενός σπιτιού, καλώς παλατιού, και των ανθρώπων που άφησαν πίσω τους τη χροιά αχλύ της αλλοτινής αλλαγής τους.

Διαβάζοντας αυτό το κείμενο θυμάται κανείς εκείνη την τρυφερή κι αγαπητική παιδικότητα που αναδύεται από τα πορτάκια του **Όσκαρ Μιλόν**.

Το άλλο πεζό, «**Τα πάθη του Ριγολέτου**», αναφέρεται στην περίοδο του εμφύλιου. Για μένα είναι ένα από τα καλύτερα διηγήματα που γράφτηκαν γι' αυτή την εποχή του σπαρταμού. Η δράση δίνει χωρίς ήχους ιδεολογικής προέσβασης, άρτια, λιτά και πιστικά, με τις συνθήκες αποχωρήσεις και τα κύρια στοιχεία της εξέλιξης. Και μόνο γι' αυτό το κείμενο θα άξιζε κάθε έπαινο ο συγγραφέας του. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό είναι και το «**Ολβία μνήμη**» που προσαρμόζει, και το «**Θη του Ριγολέτου**», και το «**Πέταγμα του γέρο-κόταυρα**» και το υπόλοιπο.

Άραγε θα προσεχτεί αυτό το βιβλιαράκι όπως του αξίζει;

Γιώργος Αρμάς

ΣΧΟΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΦΟΡΟΥΝ

ΣΠ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ:

ΚΙΝΗΤΟΣ ΑΛΛΟΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ ΤΟΥ Αλβανική αρχιτεκτονική στο Ζαγόρι...

Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των χωριών του Ζαγορίου και όχι μόνο απειλείται με «**Αλβανοποίηση**» καταγγέλει ο έφορος Νεωτέρων Μνημείων, αρχιτέκτων - μηχανικός **Σπύρος Πανταζής** και προς άρση της παρεξήγησης, διευκρινίζει ότι δεν εννοεί κάποιον αποικισμό από Αλβανούς, αλλά τα έργα των μαστόρων που χτίζουν στην περιοχή **«τίτλια Αλβανοί και βορειοηπειρώτες»** με **τεχνοτροπία και τεχνικές** που είχε εφαρμόσει το καθεστώς του **Εμβέρ Χότζα**. Ο κ. Πανταζής υπογραμμίζει ότι δεν χρειάζεται να είσαι ειδικός για να διαπιστώσεις την αλλοίωση, αλλά για σιωπητή αρμοδιών και ειδικών.

Τα φθιναίρια μεροκάματα φέρνουν εκεί μαστόρους που εφαρμόζουν τεχνοτροπία - τεχνικές Χότζα!

Το φαινόμενο παίρνει ανησυχητικές πλέον διαστάσεις, τονίζει ο κ. Πανταζής, όπως διαπιστώσε στις συχνές επισκέψεις του στους οικισμούς αυτούς. Η αλλαγή είναι πλέον ορατή.

Τα φθιναίρια μεροκάματα των μαστόρων αυτών (άρα και η προτίμησή τους), η άγνοια των ιδιοκτητών και η αδιαφορία (ή και άγνοια) των επιβαλλόντων μηχανικών αποτελούν τους κύριους παράγοντες της παρακμής της Αρχιτεκτονικής και της βάνανσης αυτής επίδρασης.

Οι αρμόδιοι φορείς ελέγχου, οι υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ και τα θεσμικά όργανα (ΕΠΑΕ), ο σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ιωαννίνων, το Γραφείο Επιμελητήριο, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και οι εκπρόσωποι των Τοπικών Αυτοδιοικήσεων είν' απαραίτητο να επέμβουν αμέσως προκειμένου «επιπαραστήσουν» πλήρως ο ρυθμός και το στυλ αυτό. Τα παραδείγματα είναι πολλά και ορισμένα εξ' αυτών δεν εγκλείουν μόνο το «ξένο», αλλά και την κακογοστιά (το κιτς), επισημαίνει και καταλήγει ως εξής:

«Φυσικά το πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί, εκ των υστέρων, με επεξεργασίες και διαδικασίες αυθαίρετων.

Το μείζον αυτό θέμα χρήζει έγκαιρης αντιμετώπισης και κυρίως ενημέρωσης όλων των εμπλεκόμενων μερών (Νομαρχία, Τεχνικό Επιμελητήριο, Σύλλογος αρχιτεκτόνων, Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΥΠΕΧΩΔΕ) τα οποία κινούνται αφού το πρόβλημα θίχθηκε από τον περασμένο Νοέμβριο».

(Από την εφημερίδα «**ΗΠΕΙΡΟΣ**»)

Εκδηλώσεις του Συλλόγου Κάτω Σουδενών

2. **Παρασκευή 20/8 - Δευτέρα 23/8:** Τριήμερο ή τετραήμερο θερινού κινηματογράφου με τίτλο: «**Σαν Παλιό Σινεμά**» Θα προβληθούν ταινίες όπως: «**Το δένδρο που πλγώνανε**» του **Δήμου Αρδελιώτη**, «**Τα δελφινάκια του Αμβρακικού**» του **Ντίνου Δημόπουλου**, και άλλες.

3. **Τετάρτη 25/8 - Παρασκευή 27/8:** Τριήμερο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για παιδιά από 8-12 ετών με τίτλο: «**Γνωρίζω το σπίτι μου, γνωρίζω την γη**». Το πρόγραμμα είναι ανοικτό για όλα τα παιδιά από 8-12 ετών από το χωριό και όχι μόνο.

Την Ομάδα ερμηνείας του προγράμματος αποτελούν οι: **Στάρα Καλλιόπη**, **Στάρα Σοφία**, **Τσακίρης Ρήγας**.

4. **Τετάρτη 11/8 - Κυριακή 29/8:** Έκθεση έργων από αποξηραμένα φυτά και λουλούδια του τόπου μας της συγγραφέας μας **κας Στέλλας Βούρδα**.

5. **Παράλληλη έκθεση διακοσμητικής χειροποίητης κούκλας της συγγραφέας μας **Βίκυς Χουλιάρη**.**

Οι εκθέσεις: Οι αίδουσες του παλαιού Σχολείου (Παρθενωγυγείον).

Σοβαρή καταγγελία του Ορειβατικού Συλλόγου Κόνιτσας Ασυνείδητοι «κυνηγοί» εξολοθρεύουν τα τελευταία αγριόγινδα...

Σ.Ο.Σ. για τα λιγοστά αγριόγινδα στις περιοχές Κόνιτσας-Ζαγορίου εκπέμπει ο Ορειβατικός Σύλλογος της Κόνιτσας. Στον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αώου, ανάμεσα στις επαρχίες Κόνιτσας-Ζαγορίου, σε έναν από τους πιο αξιολογικούς δρυμούς της χώρας μας με την πλούσια χλωρίδα και πανίδα του, ασυνείδητοι κυνηγοί με κυνηγετικά όπλα και «Καλάσνικωφ» σκοτώνουν ανενόχλητα τα λιγοστά αγριόγινδα, απειλώντας το είδος με πλήρη εξαφάνιση.

Το αγριόγινδο κατέχει μια ξεχωριστή θέση στην πανίδα του εθνικού αυτού δρυμού. Η σπουδαιότητά του αναφέρεται στην καταγγελία αυτή με περιγραφικό τρόπο. «Ζει σ' απάτητα «ζωνάρια» των βουνών και πηδάει από βράχο σε βράχο με καταπληκτική ταχύτητα και ακρίβεια, ενώ κάτω χάσκουν φοβεροί γκρεμοί και απύθμενα χάρη.

Στολίδι της χαράδρας Αώου, εντυπωσιάζει τους φυσιολάτρες με την αναπάντεχη παρουσία του, όταν εμφανίζεται μπροστά σου και εξαφανίζεται σαν ξωτικό αμέσως».

Ο Ορειβατικός Σύλλογος Κόνιτσας καταγγέλει ότι λίγες δεκάδες αγριόγινδων έχουν απομείνει σήμερα, μετά από το ανελέητο κυνήγι ασυνείδητων «ντουφεκάδων». Εφοδιασμένοι με

όλα τα σύγχρονα όπλα, από αυτόματες καραμπίνες μέχρι «Καλάσνικωφ», δολοφονούν χωρίς έλεος τα ανυπεράσπιστα ζώα και, ενώ είναι προστατευόμενο είδος, καμία υπηρεσία δεν έλαβε μέχρι σήμερα τα απαραίτητα μέτρα για τη φύλαξη του Δρυμού και την πάταξη της λαθροθηρίας.

Σύμφωνα με την καταγγελία, οποιαδήποτε μέρα και κυρίως τα Σαββατοκύριακα, οι «ντουφεκάδες» αλωνίζουν τον Εθνικό Δρυμό και γίνεται το μεγάλο μακελειό!

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «οι πυροβολισμοί θυμίζουν πόλεμο». Ο Ορειβατικός Σύλλογος Κόνιτσας για όλα αυτά επικαλείται τη μαρτυρία πέντε μελών του Ορειβατικού Συλλόγου Κόνιτσας που, ανεβαίνοντας τις πλαγιές του «**Λάπατου**» (την Κυριακή πρωί, μέτρησαν δεκατέσσερις) πυροβολισμούς.

Με δικαιολογημένη αγανάκτηση οι καταγγέλλοντες ερωτούν πως «είναι δυνατόν μετά από τέτοια ασυδοσία να επιβιώσει αυτό το είδος; Βαίνει ολότελώς προς εξαφάνιση και, σε πολύ σύντομο διάστημα, μόνο από τις εγκυκλοπαίδειες θα το γνωρίζουμε πια.

Εμείς έχουμε την απορία: πώς γίνεται σε μη κυνηγετική περίοδο και σε απαγορευμένο προστατευόμενο (;) Δρυμό να πυροβολούν με κυνηγετικά και πολεμικά όπλα χωρίς να συλλαμβάνεται κανείς.

Έχουμε κράτος, επιτέλους, ή όχι;».

Ο Ορειβατικός Σύλλογος Κόνιτσας ζητάει να αντιμετωπιστεί η αντεθνική αυτή πράξη αυστηρά και παραδειγματικά.

Οι καταγγέλλοντες καλούν τις αρμόδιες υπηρεσίες, την αυτοδιοίκηση, τους συλλόγους, τις οικολογικές οργανώσεις και τους ευαίσθητους πολίτες αυτής της χώρας να μην ανεχθούν την εξαφάνιση αυτού του σπάνιου ζώου με απάθεια.

Σ.Ο.Σ. γιατί σε λίγο θα είναι αργά. «**Δεν αρκεί να βλέπει κανείς το κακό, είναι και αυτός συνυπεύθυνος, αν δεν κάνει κάτι να το αποτρέψει**».

(«**Ηπειρωτικός Αγών**», Τρίτη 13 Ιουλίου 1999)

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ - ΠΕΝΘΗ

ΜΝΗΜΗ ΑΓΓΥΣ Κ. ΚΥΡΙΑΖΗ

Πέρασαν κιόλας δέκα χρόνια από τότε που έφυγε η Άγγυ. Στο έμπα του καλοκαιριού του 1989 και μέσα στην άνοιξη της νιότης της, όμορφη σαν την άνοιξη στη ψυχή και στο σώμα.

Άγγυ Κ. Κυριαζή, ετών 34, μαθηματικός.
Έφυγε στις 29.6.1989.

Κίμων Α. Κυριαζής, ετών 72, έμπορος.
Χάθηκε στις 29.11.1989.

Έφυγε κι έφερε το χειμώνα στις καρδιές της μάνας της Νώρας, της αδελφής της Κάλυ και στον δικό μας, τον αλησμόνητο Κίμωνα, που το χειμώνα δεν τον άντεξε κι έφυγε κι αυτός, ύστερα από λίγους μήνες, το Νοέμβρη του ίδιου χρόνου.

Θα μείνουν και οι δύο για πάντα ζωντανοί στη μνήμη μας.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

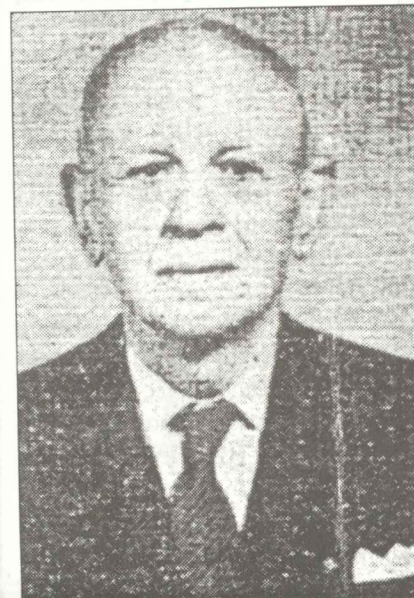
Την Κυριακή 22 Αυγούστου, ημέρα Κυριακή στον ιερό ναό Αγίου Αθανασίου Μονοδενδρίου θα τελεσθεί το ετήσιο μνημόσυνο του Πανταζή Κ. Νούλη.

Η κόρη του Ευγενία, τα εγγόνια του, τα εξαδέλφια του και λοιποί συγγενείς.

ΜΝΗΜΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΑΖΑΚΑ

Στις 6 Ιουνίου 1999, μετεφέρθησαν τα οστά του αείμνηστου Νικόλαου Ι. Βαζάκα από το νεκροταφείο Ζωγράφου Αθηνών.

Τη μεταφορά της Λάρνακας των οστών τη συνόδευσε από Αθήνα εις Άνω Πεδινά ο εγγονός του αείμνηστου Ν.Ι.Β. ο ιατρός Ιωάννης Χ. Βαζάκας, όπου συναντήθηκαν την Κυριακή το πρωί 6.6.99 στον Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου των Άνω Σουδενών.

Μετά τη Θεία Λειτουργία, εψάλη η επιμνημόσυνη δέηση, και στη συνέχεια συνοδεύσαμε την Λάρνακα των οστών του αείμνηστου Νικόλαου Ι. Βαζάκα εις το οστεοφυλάκιο της γενέτειράς του, όπου εκεί θα αναπαύεται για πάντα με τους γονείς, συγγενείς και συγχωριανούς του.

Ολοκληρώθηκε μια επιθυμία του ύστερα από 25 χρόνια.

Πριν πεθάνει με είχε επισκεφτεί στο γραφείο μου Αγίου Κων/νου 12 στην Αθήνα και μου είχε τα εξής:

«Ντερεβέναγα», όπως με αποκαλούσε, «όταν πεθάνω και μετά την εκταφή μου θέλω να πας τα οστά μου στη γενέτειρά μου Άνω Σουδενά».

Ο αείμνηστος απεβίωσε 23/12/1973 και ετάφη 24/12/1973 στο νεκροταφείο Ζωγράφου στην Αθήνα.

Μετά την εκταφή του τοποθετήθηκαν τα οστά στο οστεοφυλάκιο του νεκροταφείου Ζωγράφου, όπου ο γιος του Χαρίλαος μου τηλεφώνησε και μου έδωσε τον αριθμό της Λάρνακας των οστών του αείμνηστου Ν.Ι.Β., αριθμός 9336.

Μετά από λίγο καιρό απεβίωσε και ο γιος του Χαρίλαος όπως άρχισα τις ενέργειές μου να βρω τον εγγονό του Ιωάννη, για να παραλάβει τη Λάρνακα με τα οστά, ως ο μόνος συγγενής, διότι έτσι γίνεται συνήθως η παραλαβή από το οστεοφυλάκιο.

Πλην όμως πέρασαν όλα αυτά τα χρόνια μέχρι που συνάντησα τον εγγονό του, διότι μου ήταν άγνωστη η διεύθυνσή του.

Επιτέλους πριν δύο χρόνια ανακάλυψα τη διεύθυνσή του και συντονίσουμε να πάει να παραλάβει τη Λάρνακα του παππού του και να την συνοδεύσει στα Άνω Σουδενά και να συναντηθεί στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου την 6/6/99.

Όπως και έγινε και συναντήσαμε για πρώτη φορά όπου και εψάλη η επιμνημόσυνη δέηση.

Τέλος καλό όλα καλά. Ολοκληρώθηκε μια υπόσχεση που είχα δώσει πριν 25 χρόνια, τη ζωή προς τον αείμνηστο Ν.Ι.Β.

Τον Νικόλαο Ι. Βαζάκα τον έχω πρωτογνωρίσει το 1936 στο Κάιρο Αιγύπτου, όπου εργάστηκε στην εφημερίδα ΦΩΣ, έπειτα ως ηλεκτρολόγο, συγγραφέα τα χρόνια, όπου συνεργαστήκαμε στον Πανεπιστημιακό Σύλλογο Καϊρό.

Ο Νικόλαος Ι. Βαζάκας υπήρξε ο στυλοβάτης του Πανεπιστημιακού Συλλόγου Καϊρό, μπορού να πω χάρη στην στάση του μακαρίτη ο Σύλλογος αυτός βρίσκεται ακόμα στη ζωή μέχρι σήμερα.

Και μετά την παλιννόστησή του στην Αθήνα το 1965 συνεργάσαμε τις επαφές μας μέχρι το θάνατό του το 1973, 37 χρόνια φιλίας.

Στις 11/9/1961 με επισκέφτηκε στο χωριό μου Πολύδροσο, και έγραψε τα εξής στο βιβλίο επισκέψεων:

«Η επίσκεψίς μου εις το αγαπημένο και όμορφο χωριό Πολύδροσο (τέως Βλαχόρι) επληρώθη την 11/6/61 ημέρα Δευτέρα και εύχομαι εκ μέρους διός εις τους κατοίκους τους δεινόντας εν αυτό και από καρδιάς, υγείαν, χαρά, πρόοδο και ευτυχία, υπέρ των κοινοπραξιών του χωριού».

ΧΡΥΣ. Ι. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ

Κοινωνικά

ΑΡΙΣΤΗ Θάνατοι

— Στις 22/6/99 πέθανε και κηδεύτηκε την επομένη στην Κιάβλα όπου διέμενε οικογενειακά, ο χωριανός μας Αριστομένης (Μένιος) Νικολ. Γέτης. Θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του.

Το «Ζ»

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ Συγχαρητήρια

— Θερμά συγχαρητήρια στον Ασπαραγγελάτη ανεψιό μας, Παύλο Φωτόπουλο, αθλητή του Ν.Ο. Ιωαννίνων, που για δεύτερη χρονιά φέτος πήρε το χρυσό μετάλλιο στους Πανελληνίους κωπηλατικούς αγώνες για το πρωτάθλημα παιδών, που έγινε στη λίμνη της Καστοριάς. Οικογένεια Δημητρίου Κομπάρου

ΒΙΤΣΑ

Συγχαρητήρια

— Στον ανημό μας Αθανάσιον Β. Παλιάντο, Φυσικό-Ραδιοηλεκτρολόγο, συγγραφέα τα χρόνια, όπου συνεργαστήκαμε στην ολοκλήρωση της Διδασκαλίας του Διατρίβης, στις Κιτικές Τηλεπικοινωνίες και την ανακήρυξή του ως ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου.

Του εύχομαστε κάθε πρόοδο. Οι θείοι του Αλκωνών και Γιάννης Παπανικολάου

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ Θάνατοι

— Πέθανε και κηδεύτηκε στις 26/6/99 στον Ελαφότοπο ο Πάριος Κασκάνης. Εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια στους συγγενείς του.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Όταν για οποιοδήποτε λόγο διακοπεί το περιοδικό με ταυροτομία αίτησι του συνδρομητή της διακοπής της αποστολής του, παρακαλούμε ο συνδρομητής να εκπληρώσει τις οικονομικές υποχρεώσεις του μέχρι τη στιγμή της διακοπής.

Η Σ.Ε.

ΚΟΥΚΟΥΛΙ Βαπτίσεις

— Ο Κίμων και η Φυλλιώ Λέων βάπτισαν στις 6 Ιουνίου 1999 το δεύτερο παιδί τους (κορίτσι) στο Αρχιμανδρείο Ιωαννίνων.

Ανάδοχος ο Ελευθέριος Γκόννης χαρίζοντάς του το όνομα Αλίκη-Νίκη.

Στους ευτυχισμένους γονείς, ανάδοχο, παππούδες και γιαγιάδες ευχόμαστε να τους ζήσει.

Σ.Ν. Ε.Φ.

ΚΟΥΚΟΥΛΙ Μνημόσυνο

— Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στη μνήμη του ευεργέτη του Πέτρου Κόκκορου πραγματοποιήσε μνημόσυνο την Κυριακή 27 Ιουνίου 1999, στο χωριό του του Κουκούλι Ζαγορίου.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ Συγχαρητήρια

— Εκφράζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια στην Ευφροσύνη Β. Κατσιούπη που συμμετείχε στο πρόγραμμα της ΕΟΚ «Σωκράτης Comenius». Που με τις εργασίες της για τα «ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΑ ΤΡΟΦΙΜΑ» και τα «ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ» εκλέχθηκε μέσα στα 20 παιδιά που θα λάβουν μέρος στο εκπαιδευτικό ταξίδι στο Στρασβούργο και θα παρακολουθήσουν την 1η Συνεδρίαση της Ευρωπαϊκής μετά τις Ευρωεκλογές.

Ο παππούς και η γιαγιά Λεωνίδας-Ευφροσύνη Κατσιούπη.

Ο θείος και η θεία Σωτήρης-Στέλλα Αγόρου.

Δρ. ΚΩΝ. ΤΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ

ΔΙΑΔΑΚΤΩΡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

28ης Οκτωβρίου 49

Ιωάννινα

Τηλ. Ιατρείου 29.077

Τηλ. Οικίας: 29.177

Κινητό: 093 - 763.632

ΦΡΙΕΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Λαψίστα

Συνέχεια από την 6η σελ.

γιατρός, τσιγάρο, δικαστήριο: τα καρφιά του). Ότι τρομοκρατεί τον αστό (με το ένστικτό του ντρεσαρισμένο, εκφυλισμένο, από το κεραμίδι και την ασφάλτο), γι' αυτούς φυσικό και αναπότρεπτο. Δίνονται αδιάφοροι στη μάχη με τα στοιχεία κουλουριασμένοι, από μικροί, στη μαύρη κάπα τους. Την υφαίνουν γυναίκες σωπηλές. Είναι να θαυμάζεις τα χέρια τους πως παίζουν στον αργαλειό: το ίδιο ζευγάρι που λιώνει συχνά τ' ασχημίζει κάποιο τατουάζ σε σχήμα σταυρού ή άνουθου: φυλαχτό από βάσκαμα. Υφαίνουν κι άλλα πολλά. Εκείνα με σχέδιο και χρώμα που προδίδουν ευαισθησία και ήρεμη καρδιά. Η βλάχα δε μαλώνει, δεν αντιλογεί, σφίγγει τον εαυτό της, τις επιθυμίες της: αφήνει τον άντρα να εκφράσει θυμό και έρωτα. Ο λόγος της φτωχός, ντροπιάρης, πονετικός. Κορμί μουλωμένο σε βαριά, υφαντά ρούχα —ωσάν τα άδεια Αιγυπτιακά ναού— σπάνια δείχνεται και σε γιατρό. Κορώνα ή γράμματα, όταν αιμορραγεί. Πεθαίνει αθόρυβα στο κονάκι, στη στράτα, στο λόγγο. Μονάχα στο θάνατο αφηνιάζει. Μη χαμογελάσεις σαν ακούσεις τους ρεκασιμούς της, ως «εκβαθών». Να ντραπείς για το δικό μας συγκρατημένο τρεμούλιασμα μπροστά στο νεκρό. Εκείνες αδόμευτες από πλαστά ενδεικτικά κοινωνικού ύφους, αφήνονται ασυγκράτητα στη θύελλα του πάθους, για μια και μόνη φορά. Προσωπογραφίες του Μπομπέλι οι παρθένες, φυλλορροούν άμα παντρευτούν, αγιάζουν στα γεράματα. Μη ψάξεις για γυναικοκρατία στην κάστα των βλάχων: η χήρα ακουμπάει με τα παιδιά της σε πατέρα, θείο, αδερφί: γίνεται τότε πιο αθόρυβη και από το πέσιμο ενός φύλλου. Ξεχνιέται. Τ' αγόρια τους χερουβείμ όταν είναι στη φούστα τους, τελώνια όταν μεγαλώνοντας αγκιστρωθούν στον πατέρα.

Ο άντρας είν' άλλο. Μονομάχος, καυχησάρης, κουρασμένος. Συχνά πληρώνει με χρόνια στα κάτεργα το αψύ βρασιό της καρδιάς του. Πληρώνει την παράδοση ακριβά. Οι π οι πρό-

γονοί του θεωρούσαν «σαβούρα βιβρ» ανδρικής στάσεως και το σεγκοντάριζε η εποχή του Νταβέλη, το λατρεύει μυστικά, ηρωποιεί τη βία. Και πονηρός: να πεις όσο πάει. Είναι το μόνο όπλο του σαν αντιμάχεται με καλαμαράδες. Στην ερημία του λόγγου πολεμά το πηξάρι. Ατέλειωτες ώρες αργίας και μουγγαμάρας. Η έκφραση πιάζει από μέσα, τον καίει, θέλει να χυθεί σαν το γάλα ανάρμεχτης προβατίνας. Έρχεται βοηθός η ευκαμμία των δαχτύλων, κληρονομημένη από γενεές γενεών. Η μπροστινή άκρη στη λαβή της κλίτσας παρασταίνει πρόσωπο, δράκο, κόσμημα: η άλλη άκρη τέλεια σφυρίχτρα. Ύστερα, μια σφραγίδα για τα πρόσωπα με σταυρούς, τετράγωνα, πυραμίδες. Ύστερα πάλι μια κλίτσα ή ένα κουτάλι. Σκέφτομαι, πως αν αυτά τα δαχτυλά διδαχτούν κάποτε, τι ανεκτίμητους θησαυρούς λαϊκότροπης ξυλογλυπτικής θα δώσουν!

Πάνε χρόνια τώρα που αρκετοί πήραν την απόφαση ν' απαγγάσουν σε χωριά: φυσικά εκεί που οι χωριάτες δεν τους διώχνουν σε νάνια λεπρό. Ράγισε η κάστα τους συμπεθεριάζοντας με τους ντόπιους. Είδαν οι άνθρωποι πως με το πήγαينه-έλα, δε γίνονταν προκοπή: τρώγαν από τις σάρκες τους. Φτωχονοικοκυρέψαν. Στέλνονταν τα παιδιά στο σχολείο, τα κορίτσια τους γδύνονται τα υφαντά και φοράνε τσίπα. Μπήκαν στο χορό μιας άλλης ζωής.

Ο Κάιν με τον Άβελ, φίλωσε μέσα τους: οργώνουν και σαλαγούν. Το φράγμα έσπασε φέρνοντας το τέλος μιας πανάρχαιας ράτσας.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

Η Αγγελική Χατζημιχάλη πρόκανε και τους μελέτησε: σε λίγες δεκαετίες μόνο στο βιβλίο της θα υπάρχουν.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ - ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ**ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ**

Για την επισκευή του εξωκκλησίου της Αγίας Παρασκευής, πρόσφεραν:

— Η Αλεξάνδρα Λαρετζάκη εις μνήμη του συζύγου της Γεωργίου 25.000.

— Η Χρυσούλα Ζεκίνα 30.000 και ο Φοράκης Αθανασίου 10.000 εις μνήμη του Περικλή Ζεκίνα.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή θερμά τους ευχαριστεί.

ΒΙΤΣΑ

— Η Εκκλησιαστική Επιτροπή του Ιερού Ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Άνω Βίτσας ευχαριστεί τις οικογένειες Παλιάτσου-Βασδέκη, οι οποίες διέθεσαν το ποσό των 70.000 δρχ., εις μνήμη της θείας τους Αλεξάνδρας Παπαζογλου, προς ενίσχυση των έργων συντήρησης του Ναού.

— Το Διοικητικό Συμβούλιο της Αδελφότητας Βίτσας Ζαγορίου, έδρα Αθήνα, για το ποσό των 30.000 δρχ., που διέθεσε, εις μνήμη του Στάθη Σακελλαρίδη, πρώην Προέδρου της Αδελφότητας καθώς και ξεχωριστού μέλους της καθώς και τους:

— Νάτα Πριμηκύρη, Μιράντα Βασδέκη, Ι. Παππά, Οικ. Κ. Γαρατζιώτη, Θ. Παλιάτσο, για το ποσό των 50.000 δρχ. που διέθεσαν, εις μνήμη του Στάθη Σακελλαρίδη.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ**20.000**

Τσούγιας Βασίλειος (2)

10.000Γκόντος Ευγένιος (2)
Ζηκοπούλου Άρτεμη (2)
Κατσιούπη Φρόσω (2)
Τσέπης Μιλτιάδης**5.000**Δούκας Ελευθέριος
Κουνάβου Γαλήνη
Νούλη Ευγενία
Λέτσιος Αντώνης
Τσουμάνη Μίλη**4.600**

Οικονόμου Πέτρος

4.000Λένης Αχιλλέας
Παπακώστας Χριστόφορος

ΣΗΜ.: Οι μέσα σε παρένθεση αριθμοί δηλώνουν τα έτη πληρωμής.

Κ. ΣΟΥΔΕΝΑ

— Η Αγλαΐα Ζουρδούμη πρόσφερε 10.000 δρχ. στον Ιερό Ναό Αγίου Αθανασίου Κ. Σουδένων.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά.

ΚΗΠΟΙ

— Το ζεύγος Σπυρίδωνος και Γεωργίας Τσάντη προσέφερε εις μνήμην Λουκίας Καλλίδη το χρημ. ποσόν των 50.000 δραχμών εις τον Ιερόν Ναόν Αγίου Νικολάου Κήπων.

Οι συγγενείς της θανούσης και το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο ευχαριστούν θερμά

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

— Η κ. Αικατερίνη Βαϊτση, κόρη του αείμνηστου Χρυσόστομου Νούλη, κατέθεσε στη μνήμη

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ**12.000**

Τσιγαρά-Καραγιάννη Ευτέρπη (4)

9.000

Πίπα Ευθαλία (3)

6.000

Βαρζώκα Αγγελική (2)

Γιαννής Κλεομένης (2)

Δόσης Μιλτιάδης (2)

Κουλούρας Ιωάννης (2)

Μπέλλος Γιάννης (2)

Παπανικολάου Παναγιώτης (2)

5.000

Νουσιάδη Σοφία (2)

3.000Γκοδίμη Φρόσω
Ζωρδούμη Αγλαΐα
Καλογήρου Γεώργιος
Κάτσηνος Παναγιώτης
Κλούμπας Ιωάννης
Κουκουμελίδης Κων/νος
Κωστάκης Απόστολος
Λέκκος Ιωάννης
Λένης Κίμων
Λιόντος Μιχαήλ
Τζελετοπούλου Γκόλφω
Τριανταφύλλη Ερασμία
Τσιατούρας Γεώργιος
Φωτεινή Αμαλία
Χρήστου Ιωάννης

ΣΗΜ.: Οι μέσα σε παρένθεση αριθμοί δηλώνουν τα έτη πληρωμής.

του πατέρα της με τη συμπλήρωση έτους από το θάνατό του 10.000 δρχ. υπέρ της Εκκλησίας.

ΙΤΕΑ

Την 8 Ιουνίου 1999 απεβίωσε στην Ιτέα Ιωαννίνων η Βασιλική Χρήστου Καναβούλη, ετών 60.

Αντί στεφάνου οι συγγενείς και φίλοι κατέθεσαν στη μνήμη της τα κάτωθι ποσά για την αποπεράτωση του νεκροταφείου Αγίας Παρασκευής:

— Ο σύζυγος και τα παιδιά της 35.000 δρχ.

— Τα αδέρφια της Κων/νος και Ελένη Ζήδρου 15.000 δρχ.

— Τα αδέρφια της Χρήστος και Αθηνά Ζήδρου 10.000 δρχ.

— Τα αδέρφια της Ελένη και Ευάγγελος Γαλάνης 20.000 δρχ.

— Τα αδέρφια της Σεβαστή και Γεώργιος Τσιατούρας 20.000 δρχ.

— Η οικογένεια Γεωργίου Καναβούλη 10.000 δρχ.

— Η οικογένεια Αθανασίου Καναβούλη 10.000 δρχ.

— Η οικογένεια Ιωάννου Καναβούλη 10.000 δρχ.

— Η οικογένεια Δημητρίου Τσάκαλου 10.000 δρχ.

— Ο κ. Κων/νος Τσάκαλος 10.000 δρχ.

— Ο κ. Ιωάννης Ρούσκας 10.000 δρχ.

— Η κ. Καίτη και ο κ. Παναγιώτης Ζώης 5.000 δρχ.

— Ο κ. Νικόλαος Ευαγγέλου 5.000 δρχ.

— Ο κ. Νικόλαος Κούλας 5.000 δρχ.

**ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ
ΣΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΜΑΣ**

Προσέφεραν στη μνήμη των:

— Η κ. Νούλη Ευγενία 50.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα της Πανταζή Νούλη.

— Η κ. Βαϊτση Αικατερίνη 10.000 δρχ. εις μνήμη του πατέρα της Νούλη Χρυσόστομου.

— Ο κ. Γεώργιος Τσιατούρας 5.000 δρχ. στη μνήμη του αντ'ρχη Αθανασίου Βούρβου.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★
Ιδιοκτήτης - Εκδότης:
ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ**ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ
2. ΓΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
3. ΖΑΡΙΑΝ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
4. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
5. ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ
6. ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
7. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
8. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
9. ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
10. ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
11. ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ
Πρόεδρος Ι.Α.Ε.Ζ.
Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα, Τηλ. 30170

Υπεύθυνος Υλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ
Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 27.105

Στο ρεπορτάζ:

Κ. Δ. Χριστοδούλου

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Συνδρομές, εισφορές, εμβάσματα:
Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»
Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44
και Μυροπολείο
ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
Ιωάννινα 45444.
Κατώτερη ετήσια συνδρομή δρχ. 3.000

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΦΑΝΙΚΑ - ΠΑΝΤΑΖΗ

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗ
- Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.
28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμάρη)
Τηλ. 20.544 - 27.845
Ιωάννινα 454 44